

UiO : **Det juridiske fakultet**

Vernetingsregler i nasjonale og internasjonale forsikringssaker.

Kandidatnummer: 613

Leveringsfrist: 25.11.2015

Antall ord: 17 841

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Tema	1
1.2	Partene i et forsikringsforhold	2
1.3	Ulike typer forsikring	3
1.4	De typiske konstellasjonene som resulterer i søksmål	4
1.5	De typiske internasjonale forsikringsforhold	5
1.6	Direktekrav	5
2	OVERSIKT OVER VERNETINGSREGLENE I TVISTELOVEN OG LUGANOKONVENSJONEN	7
2.1	Innledning	7
2.2	Vernetingsreglene i tvisteloven	10
2.2.1	Innledning	10
2.2.2	Verneti ng i nasjonale saker	11
2.2.3	Verneti ng i internasjonale saker utenfor Luganokonvensjonen	14
2.3	Internasjonale saker innenfor Lugano området	17
2.3.1	Virkeområdet	17
3	NÆRMERE OM VERNETINGSREGLENE I LUGANOKONVENSJONEN	21
3.1	Innledning	21
3.2	Konvensjonens formål	22
3.3	Tolkningsprinsipper og rettskildebruk	23
3.4	Luganokonvensjonens hovedregler om verneti ng	28
3.4.1	Innledning	28
3.4.2	Hjemtingsjurisdiksjon	28
3.4.3	Særlige vernetingsregler	30
3.4.4	Verneti ng i saker hvor det foreligger et særskilt beskyttelsesbehov	31
3.4.5	Eksklusivt verneti ng	31
3.4.6	Vernetingsavtaler	32
4	LUGANOKONVENSJONENS REGLER OM VERNETING I FORSIKRINGSSAKER	33
4.1	Innledning	33
4.2	Verneti ng i forsikringssaker	33
4.3	Hovedregelen i artikkel 9	36
4.4	Forsikring av fast eiendom	38

4.5	Ansvarsforsikring	38
4.5.1	Innledning	38
4.5.2	Sikredes søksmål mot forsikringsselskapet.....	39
4.5.3	Forsikringsselskapets søksmål mot sikrede	40
4.5.4	Skadelidtes direktekrav mot forsikringsselskapet.....	40
4.6	Forsikringsgivers søksmål i artikkel 12	46
4.7	Vernetingsavtaler i forsikringssaker.....	46
5	LUGANOKONVENSJONENS FORHOLD TIL ANDRE KONVENSJONER	50
6	LITTERATURLISTE.....	53
6.1	Lover	53
6.2	Utenlandsk rett	53
6.3	Forarbeider	53
6.4	Konvensjoner	54
6.5	Konvensjonsrapporter	54
6.6	Rettspraksis	55
6.7	EU-dommer	56
6.8	Juridisk litteratur	57
6.9	Juridiske artikler.....	58
6.10	Andre kilder	59

1 Innledning

1.1 Tema

Oppgavens hovedtema er vernetingsregler i forsikringssaker. For å fremstille disse reglene er det nødvendig å gi en generell oversikt over norske vernetingsregler i nasjonale og internasjonale saker og over Luganokonvensjonens regler. Saksøker kan ikke fritt velge hvor søksmål kan anlegges. Spørsmålet om hvilken domstol som har domsmyndighet, reguleres av vernetingsreglene.

I nasjonale forhold angir vernetingsreglene hvilken domstol sak kan eller skal anlegges for. I internasjonale forhold angir vernetingsreglene hvilken stats domstoler sak kan eller skal anlegges for. I forsikringssaker oppstår tidvis særlige spørsmål knyttet til vernetingsreglene, særlig i saker med såkalte direktekrav.

Vernetetinget i nasjonale saker er regulert i tvisteloven og til dels i spesiallovgivningen. I ”internasjonale” saker er vernetingsspørsmålet regulert i tvl. § 4-3, spesiallovgivningen og i Luganokonvensjonen. Tvl. § 4-3 kommer kun til anvendelse for internasjonale saker som faller utenfor anvendelsesområdet for Luganokonvensjonen og de aktuelle spesiallover.

Det finnes ingen spesiallover som regulerer vernetingsspørsmålet for forsikringssaker. Tvisteloven regulerer derfor vernetingsspørsmålet uttømmende for nasjonale forsikringssaker. Det samme gjelder for internasjonale forsikringssaker utenfor området for Luganokonvensjonen. Luganokonvensjonen inneholder et særskilt avsnitt, som uttømmende regulerer vernetingsregler for forsikringssaker innenfor konvensjonens anvendelsesområde.

Med unntak av tvl. § 4-5 nr. 9, inneholder ikke tvisteloven særskilt regulering av vernetingsregler for nasjonale eller internasjonale forsikringssaker.¹ Min behandling av vernetingsregler i disse sakene blir derfor ikke så omfattende.

Hoveddelen av oppgaven omhandler Luganokonvensjonens vernetingsregler for forsikringssaker. Som en innledning til mitt kapittel om dette, foretar jeg en kort generell gjennomgang av konvensjonens anvendelsesområde, formål og hovedprinsipper. En betydelig del av kapitlet om Luganokonvensjonens bestemmelser for forsikringssaker er viet til vernetingsregler i saker

¹ Det finnes spesiallovgivning som regulerer en side av vernetingsregler i nasjonale forsikringssaker. I henhold til sjøloven § 189 og § 203 har norske domstoler internasjonal domsmyndighet i saker om skadelidtes direktekrav mot skadevolders ansvarsforsikringsselskap i oljeforurensningssaker.

om ”direkte krav”, det vil si skadelidtes direktekrav mot skadevolders ansvarsforsikringsselskap. De materielle norske og utenlandske lovregler om slike direktekrav og konvensjonens vernetingsregler i direktekravs saker er svært kompliserte. Dette nødvendiggjør en relativt omfattende behandling.

I den videre fremstilling vil det i kapittel 1 gis en generell oversikt over forsikringsforholdet samt en generell beskrivelse av direktekravsituasjonen. I kapittel 2 gis det en oversikt over vernetingsreglene i tvisteloven og Luganokonvensjonen og forholdet mellom de. Kapittel 3 omhandler Luganokonvensjonen, formålet til konvensjonen og dens systematikk. Kapittel 4 omhandler avsnitt 3 i konvensjonen som gjelder verneting i forsikringssaker. Kapittel 5 omhandler Luganokonvensjonens forhold til andre konvensjoner, særlig forholdet til Brusselkonvensjonen, som er en parallell til Luganokonvensjonen.

1.2 Partene i et forsikringsforhold

De sentrale partene i en forsikringsavtale er forsikringsselskapet, som er «*den som ved avtalen påtar seg å yte forsikring*»² og forsikringstakeren, som er «*den som inngår en individuell eller kollektiv forsikringsavtale med selskapet*».³ Partsforholdet kompliseres der det er flere parter på forsikringsselskapets side og/eller på forsikringstakersiden.⁴ Dette innebærer at det kan være komplisert å fastslå verneting i denne typen saker.

I forsikringsavtaler som gjelder mindre eller mellomstore verdier er det vanligvis kun ett forsikringsselskap som er forsikringsgiver. Der de sikrede verdiene er store, er det gjerne fler selskaper involvert. Dette kan gjøres enten direkte overfor forsikringstakeren (koassuranse)⁵ eller ved at et selskap gjenforsikrer den risikoen det har overfor forsikringstakeren hos andre selskaper (reassuranse).^{6 7}

I tillegg til forsikringstakeren kan også andre parter være tilgodesett i forsikringsavtalen. I skadeforsikring omtales disse partene som *sikrede*. Sikrede er de personene som etter forsikringsavtaleloven (FAL)⁸ § 1-2 litra c er «*den som etter forsikringsavtalen vil ha krav på er-*

² Jf. FAL § 1-2 litra a og § 10-2 litra a

³ Jf. FAL § 1-2 litra b og § 10-2 litra b

⁴ Bull 2008 s. 91

⁵ Se punkt 4.2

⁶ Se punkt 4.2

⁷ Bull 2008 s. 91

⁸ L16.06.1989 nr. 69 Lov om forsikringsavtaler (forsikringsavtaleloven), FAL

statning eller forsikringssum». I personforsikring er parten den *forsikrede*. I FAL § 10-2 litra c er definisjonen på den forsikrede «*den persons liv eller helse forsikringen knytter seg til*».

Selv om forsikringsavtaleloven kan gi inntrykk av at sikrede/forsikrede og forsikringstakeren er to forskjellige personer, er ikke det nødvendigvis tilfellet. I de fleste tilfeller er dette samme person eller rettssubjekt. Dette er for eksempel tilfellet dersom A i skadeforsikring har inngått en forsikringsavtale om å forsikre huset sitt. A er da *forsikringstaker*. Dersom huset brenner ned og blir totalskadet, vil A få utbetalt forsikringssummen i egenskap av å også være den *sikrede*. Tilsvarende kan være tilfellet i personforsikring.⁹

1.3 Ulike typer forsikring

Forsikring innebærer at et forsikringsselskap overtar en risiko mot et vederlag. Det skjer en risikooverføring fra forsikringstakeren til forsikringsselskapet.¹⁰ Dersom risikoen materialiserer seg i en forsikringsmessig hendelse, vil forsikringsselskapet dekke det eventuelle økonomiske tapet dette medfører for forsikringstakeren/sikrede. Forsikring bygger på konseptet om risikospredning, ved at forsikringsselskapet overtar risiko fra et høyt antall forsikringstakere.¹¹ Ut fra statistikk, forsikringsmatematiske beregninger og erfaring kan selskapet med rimelig grad av sikkerhet angi hvor mange av de overtatte risikoer som vil materialisere seg, og med hvilket økonomisk tap.¹² På denne måten spres risikoen på samtlige forsikringstakere gjennom forsikringspremien.

Det er to hovedtyper forsikring; skadeforsikring¹³ og personforsikring¹⁴. Personforsikring omfatter tre forsikringstyper; livsforsikring, ulykkesforsikring og sykeforsikring. Felles for personforsikringene er at de knytter seg til personers liv eller helbred.¹⁵ Oppgaven avgrenser mot personforsikring, da det her er særlige hensyn som gjør seg gjeldende.

⁹ Bull 2008 s. 91

¹⁰ Bull 2008 s. 24

¹¹ Bull 2008 s. 24

¹² Bull 2008 s. 24

¹³ Jf. FAL. § 1-1 annet ledd

¹⁴ Jf. FAL. § 10-1 annet ledd første punktum

¹⁵ Bull 2008 s. 25

Begrepet ”skadeforsikring” er ikke like klart definert og blir gjerne avgrenset negativt. Skadeforsikring omfatter alle typer av forsikring som ikke er å anse som en personforsikring, og blir som utgangspunkt delt inn i følgende fire kategorier:¹⁶

- Forsikringer som skal dekke mot tap som følge av at en eller flere formuesgjenstander blir skadet eller totaltapt (tingsskadeforsikring).
- Forsikringer som skal dekke mot inntektstap (driftsinteresseforsikring).
- Forsikringer som skal dekke for et pådratt ansvar (ansvarsforsikring).
- Forsikringer som skal sikre mot tap som følge av insolvens eller lignende hos en motpart (kredittforsikring).

1.4 De typiske konstellasjonene som resulterer i søksmål

Utgangspunktet ved en forsikringsmessig skade er at forsikringsselskapet utbetaler erstatning til sikrede.¹⁷ En tvist om partenes plikter og rettigheter under forsikringsforholdet, kan medføre at saken må inn til rettslig behandling for domstolen eller voldgift, dersom partene har avtalt det.

Eksempler på konstellasjoner som kan resulterer i søksmål er:

- Der det økonomiske tapet ikke dekkes av forsikringspolisen, man er uenig om tapets størrelse eller skadevolder har medvirket på en slik måte at erstatningen avkortes eller faller helt bort.
- Der flere parter ha krav på erstatning, men det er uenighet om hvor mye hver part har krav på.¹⁸
- Der forsikringsselskapet har utbetalt erstatning, men senere konstatert at det ikke foreligger grunnlag for utbetaling, og med det krever tilbakebetaling. Sikrede eller skadelidte kan imidlertid motsette seg tilbakebetaling.

¹⁶ Bull 2008 s. 25

¹⁷ Jf. FAL § 8-2

¹⁸ Se punkt 1.2

- Der flere forsikringsgivere har påtatt seg risikoen for skade, og det oppstår uenighet om ansvarsfordelingen.¹⁹
- Der det foreligger uenigheter vedrørende skadelidtes mulige direktekrav mot forsikringsselskapet, såkalt direktekrav.²⁰

Det er først når slike tvister resulterer i søksmål, at spørsmålet om vernetting aktualiserer seg.

1.5 De typiske internasjonale forsikringsforhold

En person eller selskap kan fritt velge å inngå en forsikringsavtale med et utenlandsk selskap. Når en av partene i forsikringsavtalen, eller gjenstanden som forsikres, har en tilknytning til utlandet, omtales forsikringsforholdet som internasjonalt.

Når partene i forsikringsavtalen, eller gjenstanden som forsikres, ikke har tilknytning til samme land, omtales forsikringsforholdet som internasjonalt. Ved en tvist i et internasjonalt forsikringsforhold, blir spørsmålet hvilken stats domstoler saken skal eller kan føres for (vernettingsspørsmålet).²¹ Internasjonale forsikringsavtaler er særlig aktuelt ved sjøforsikring, offshore forsikring og forsikring av store landbaserte industriforetak.

Utenfor forsikringsforholdet faller skadelidtes eventuelle direktekrav mot forsikringsselskapet. Dette reiser særlige spørsmål i internasjonale saker, da de enkelte staters nasjonale regler kan være sprikende på dette punkt. Dette redegjøres det nærmere for i punkt 1.6 og punkt 4.5.4 i oppgaven.

1.6 Direktekrav

Direktekrav reiser særlig kompliserte vernettingsspørsmål i relasjon til Luganokonvensjonen. Dette behandles mer inngående i punkt 4.5.4. Det er nær sammenheng mellom materielle spørsmål og vernettingsspørsmål når det gjelder direktekrav. Av denne grunn er jeg noe generell om direktekrav i dette kapittelet.

¹⁹ Se punkt 1.2

²⁰ Se punkt 1.6

²¹ Jf. Luganokonvensjonen avsnitt 3 og tvl. § 4-3

En rekke typer næringsdrivende er utsatt for risiko for å pådra seg erstatningsansvar overfor en tredjemann eller medkontrahenter. Av denne grunn tegner mange virksomheter ansvarsforsikring for å dekke sitt mulige ansvar. En slik ansvarsforsikring kan omfatte ansvar både i og utenfor kontrakt.²² Vanligvis velger man selv om man ønsker å tegne en ansvarsforsikring, men i noen kontraktsforhold er partene pålagt å ha ansvarsforsikring, for eksempel i en entreprisekontrakt.

Formålet med å tegne ansvarsforsikring er å forsikre seg mot en økonomisk eksponering, og ikke det å ivareta interessene til en eventuelt skadelidte. Innenfor enkelte sektorer er ansvarsforsikringen lovpålagt. Her er hensynet til skadelidte særlig tungtveiende. Eksempler på lovpålagt ansvarsforsikring er ansvarsforsikring for bil,²³ ansvar for oljesøl²⁴ og ansvar for legemidler.²⁵

Forholdet mellom skadevolder, skadelidte og ansvarsforsikringsselskapet kan beskrives som et trepartsforhold.²⁶ Det første forholdet mellom skadevolder og skadelidte er et erstatningsforhold og reguleres av erstatningsrettslige regler. Det andre forholdet er mellom skadevolder og forsikringsselskapet. Dette er et forsikringsforhold som reguleres av forsikringsavtalen og av den forsikringsrettslige bakgrunnsretten. Det tredje forholdet er mellom skadelidte og forsikringsselskapet. Også dette er et forsikringsrettslig forhold som reguleres av bakgrunnsretten og forsikringsavtalen.

I begynnelsen av det forrige århundre var det ikke etablert noe rettslig regime for direktekrav mot forsikringsselskap. Grunnen til dette var at erstatningsforhold og forsikringsforhold ble sett på som to adskilte forhold. Dette innebar blant annet at skadelidte ble ansett som en uvedkommende i forsikringsoppgjøret mellom skadevolder og forsikringsselskapet.²⁷ Skadelidte hadde da ikke krav på å få utbetalt erstatningen direkte til seg. Videre var forsikringsselskapet fri for ansvar idet erstatningen ble utbetalt til sikrede. Hva erstatningen ble brukt til hadde ikke forsikringsselskapet noe ansvar for.²⁸ Skadelidte kunne derfor risikere at sikrede benyttet

²² Bull 2008 s. 541

²³ Jf. Bal. § 15

²⁴ Jf. Sjøloven kap. 10 § 184

²⁵ Jf. Produktansvarsloven § 3-5 tredje ledd, jf. § 3-4 første ledd

²⁶ Bull 2008 s. 542

²⁷ Bull 2008 s. 543 punkt 35.121

²⁸ Bull 2008 s. 543 punkt 35.121

erstatningen på annen måte enn til å dekke hans krav, eller at sikredes kreditorer la beslag på den.²⁹

Gjennom forsikringsavtaleloven av 1930 ble skadelidtes stilling vesentlig styrket. Loven medførte at skadelidte hadde et direktekrav mot forsikringsselskapet, såfremt sikrede var ”under konkurs eller akkordforhandling”, jf. lovens § 95 tredje ledd. Gjennom denne bestemmelsen kunne skadelidte fremme sitt krav mot selskapet forutsatt at han ikke hadde fått «erstatning på annen måte». Det ble antatt at selskapet overfor skadelidte kunne gjøre gjeldende skadevolderens erstatningsrettslige innsigelser og, med visse reservasjoner, sine egne forsikringsrettslige innsigelser mot sikrede.³⁰

Forsikringsavtaleloven av 1989 styrket skadelidtes stilling ytterligere. Utgangspunktet i norsk rett er nå at skadelidte har et ubetinget direktekrav mot forsikringsselskapet, jf. FAL. § 7-6 første ledd. I dette ligger at skadelidte kan fremme sitt erstatningskrav mot forsikringsselskapet umiddelbart, og ikke som tidligere; først ved skadevolderens konkurs eller akkordforhandling. Unntak kan gjelde ved såkalte ”pay to be paid” klausuler, som det redegjøres nærmere for i punkt 4.5.4.

2 Oversikt over vernetingsreglene i tvisteloven og luganokonvensjonen

2.1 Innledning

EFTA-statene og EU-statene har lenge hatt nære og omfattende økonomiske forbindelser. Dette var også bakgrunnen for EØS-avtalen. Med felles regler om fri flyt av varer, tjenester og personer ble EU området stadig mer internasjonalisert. Både EU-statene og EFTA-statene så derfor et behov for felles regler om domsmyndighet. Uten slike regler ville en dom avsagt i én stat ikke kunne anerkjennes eller fullbyrdes i en annen.

Da Brusselkonvensjonen var nært knyttet opp til EU, ble det sett på som en politisk umulighet for EFTA-statene å tiltre den.³¹ På bakgrunn av dette kom Luganokonvensjonen av 1988 i stand som en parallell til Brusselkonvensjonen. Luganokonvensjonen 2007 om domsmyndig-

²⁹ Skadelidte er nå sikret mot dette gjennom reglene i FAL. § 7-8 første ledd.

³⁰ Bull 2008 s. 543 punkt 35.122

³¹ Pålsson 2008 s. 23.

het og om anerkjennelse og fullbyrdelse av dommer i sivile og kommersielle saker erstatter konvensjonen av 1988 for å følge utviklingen med den nye Brusselkonvensjonen ("Brussel I-forordningen"). Luganokonvensjonen regulerer blant annet spørsmålet om verneting og anerkjennelse av dommer i internasjonale saker innenfor området for konvensjonen.

Luganokonvensjonen av 2007 er inngått mellom Norge, EU, Danmark, Sveits og Island, og er inkorporert i norsk rett gjennom tvisteloven § 4-8, jf. § 19-16.³² Bakgrunnen for at Danmark står som selvstendig part i konvensjonen, selv om de er medlem av EU, er at Danmark ikke er part i det indre justissamarbeidet i EU som gir grunnlag for EUs partskompetanse på vegne av medlemsstatene.³³

Vernetingsspørsmålet er regulert i tvisteloven (tvL.), spesiallovgivningen og Luganokonvensjonen. Tvisteloven og spesiallovgivningen regulerer verneting i nasjonale saker foruten tvL. § 4-3 som regulerer Norges domskompetanse i internasjonale saker. Luganokonvensjonen regulerer verneting i internasjonale saker.

Nasjonale vernetingsregler regulerer hvilken domstol i Norge som har domskompetanse, mens internasjonale vernetingsregler regulerer hvilken stat som har domskompetanse. I internasjonale forhold må man således først avgjøre hvilken stat som har domsmyndighet, for så å avgjøre hvilken domstol innenfor denne stat som har domsmyndighet etter den enkelte stats nasjonale regler.

Reglene om domskompetanse, deles gjerne inn i regler om saklig, funksjonell og stedlig kompetanse.^{34 35} Dette er regulert i tvisteloven kapittel 4, som gjelder både for de alminnelige domstoler og for forliksrådet,³⁶ i Luganokonvensjonen og i spesiallovgivningen.³⁷

Der domsmyndigheten avhenger av sakens karakter eller omfang, er det tale om *saklig kompetanse*.³⁸ Et eksempel på dette er reglene om at tvistegenstandens verdi må ligge over eller under en gitt beløpsgrense, for at saken skal behandles for vedkommende domstol.³⁹ Reglene

³² Ot.prp. nr. 89 (2008-2009) kapittel 1

³³ Skoghøy 2014 s. 62

³⁴ Skoghøy 2014 s. 319

³⁵ Domsmyndighet og kompetanse er synonymer og jeg vil i det følgende bruke begrepene om hverandre, jf. Store Norske Leksikon under "kompetanse – jus"

³⁶ Jf. tvL. § 6-1 annet ledd

³⁷ Jurisdiksjon og domsmyndighet er synonymer og jeg kommer derfor i det følgende til å bruke begrepene om hverandre, jf. Store Norske Leksikon under «Jurisdiksjon»

³⁸ Shei m.fl. 2007 s. 170

³⁹ Jf. tvL. § 6-6 annet ledd litra a.

om hvilken instans saken må bringes inn for, kalles reglene om *funksjonell kompetanse*. For eksempel vil forliksrådet være første instans i visse saker, mens tingretten vil være første instans i andre saker.⁴⁰

Spørsmålet om hvilken av flere sideordnede domstoler en sak skal anlegges ved, er et spørsmål om *stedlig kompetanse*. Dette er et spørsmål om hvilken rettskrets saken må anlegges for, med andre ord hvor tvisten har vernetting.⁴¹ Høyesteretts kompetanse er ikke geografisk avgrenset på annen måte enn at saken må høre under norske domstoler. Tingrettens og lagmannsrettens kompetanse er derimot begrenset til å gjelde saker fra et bestemt distrikt.⁴² Oppgaven retter seg mot domstolenes stedlige myndighet (vernetting), og det vil således avgrenses mot saklig og funksjonell domsmyndighet.

En saksøker kan ikke fritt velge hvor han skal anlegge et søksmål. Søksmål kan kun anlegges ved en domstol på det sted hvor søksmålet har vernetting. Alminnelige regler om norske domstolars stedlige domsmyndighet finnes i tvisteloven § 4-3 til § 4-8.

Også i spesiallovgivningen finner vi regler om vernetting. Et eksempel på dette er barnelova § 15, som innebærer at farskapssaker skal anlegges på det sted hvor barnet bor. Dersom det skulle oppstå motstrid mellom bestemmelsene i tvisteloven og spesiallovgivningen, ville reglene i spesiallovgivningen gå foran, jf. *lex specialis*-prinsippet.

Verken lovgivningen eller Luganokonvensjonen inneholder en definisjon av begrepet «internasjonale forhold». En naturlig språklig forståelse av begrepet tilsier at tvisten må ha en viss tilknytning til utlandet. I Jenard-rapporten⁴³ til Brusselkonvensjonen ble det på s. 8 uttalt at *”De gældende kompetenceregler i de enkelte kontraherende stater ændres kun ved sager med tilknytning til udlandet. Dette begreb er ikke nærmere defineret i konventionen, idet tilknytningen til udlandet kan fremgå af de særlige omstændigheder ved den retstvist, som retten behandler.”* Det kan med dette se ut til at spørsmålet om et forhold er internasjonalt, må avgjøres konkret ved hver tvist.

Spørsmålet om hvilken stats domstoler som har domsmyndighet ble tatt opp hos EU-domstolen i Réunion européenne-saken.⁴⁴ Saken gjaldt det franske selskapet Brambi Fruits

⁴⁰ Jf. tvl. § 6-2 annet ledd

⁴¹ Shei m.fl. 2007 s. 171

⁴² Skoghøy 2014 s. 319

⁴³ Report on the Convention of 27 September 1968 on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters, OJ C 59, 5.3.1979 se punkt 3.3

⁴⁴ Sak C-51/97 Réunion européenne SA m.fl. mot Spliethoff's Bevrachtungskantoor BV

som hadde kjøpt et parti pærer fra et australsk selskap som skulle fraktes til Europa. Etter oppdrag fra selger ble pærene transportert i kjølecontainere fra Melbourne til Rotterdam av det nederlandske rederiet Spiethoff. Kjøperen hadde ingen kontrakt med rederiet. Da pærene kom frem viste det seg at kjølesystemet i containeren var feilinnstilt, slik at pærene hadde modnet for tidlig og ved ankomst var ødelagt. Kjøperens krav ble i første omgang dekket under den vareforsikring kjøperen hadde tegnet. Vareassurandøren fremmet deretter regresskrav mot rederiet. Problemet i saken var sakens internasjonale karakter, som for det første gjorde det uklart hvilke lands rett kravet skulle vurderes etter (lovvalgsspørsmålet), og dernest hvilke lands domstoler som hadde jurisdiksjon (vernetingssspørsmålet).

Saken illustrerer at man i internasjonale saker ikke bare tar stilling til vernetingssspørsmålet, men også hvilket lands rett som kommer til anvendelse, altså lovvalgsspørsmålet.

Vernetingsreglene avgjør hvilken domstol som har domsmyndighet, mens lovvalsreglene avgjør hvilket lands materielle rett domstolen skal anvende. Spørsmålet om lovvalg avgjøres etter domstollandets lovvalsregler. Følgelig vil norske domstoler anvende norske lovvalsregler for å avgjøre hvilke lands materielle rett som skal anvendes. Imidlertid kan partene inngå en avtale om lovvalg som avviker fra domstollandets lovvalsregler. Dette er ikke uvanlig.

2.2 Vernetingsreglene i tvisteloven.

2.2.1 Innledning

Vernetingsreglene er utformet for å ivareta partenes interesser, basert på hva som er praktisk for saksøker og saksøkte, og hvor en sak kan bli best opplyst.⁴⁵

I nasjonale saker regulerer vernetingsbestemmelsen hvilken domstol sak skal anlegges for. Reglene om vernetings gjelder både for behandling i forliksrådet og for tingretten.⁴⁶

I internasjonale saker regulerer tvl. § 4-3 når norske domstoler har domsmyndighet (verneting). Det vil være de nasjonale vernetingsreglene som angir hvilken domstol, en internasjonal sak med verneting i Norge, skal anlegges for.

⁴⁵ Robberstad 2013 s. 73 punkt 4.1

⁴⁶ Robberstad 2013 s. 73 punkt 4.1

2.2.2 Verneting i nasjonale saker

Twistelovens hovedregel er at søksmål *”kan reises ved saksøktes alminnelige verneting”*, jf. § 4-4. Det alminnelige vernetinget for fysiske personer er den rettskrets der bopelen ligger i, normalt der man bor, jf. tvl. § 4-4 andre ledd. Dersom en person har flere boliger, har han også alminnelig verneting flere steder.⁴⁷ Juridiske personer som er registrert i Foretaksregisteret, har alminnelig verneting i den rettskrets hovedkontoret ligger, jf. tvl. § 4-4 tredje ledd. En utenlandsk virksomhet med forretningssted i Norge vil ha verneting der forretningsstedet ligger, jf. tvl. § 4-4 tredje ledd siste setning. I forarbeidene⁴⁸ blir det uttalt at *”For næringsdrivende og forsikringsgivere som ikke har alminnelig verneting i Norge, men som tilbyr sine tjenester her gjennom en filial e.l., antar Tvistemålsutvalget at søksmål bør kunne anlegges på dette stedet.”*

For visse type søksmål er det regler om tvungent verneting. Tvistemålsloven hadde tidligere regler om tvungent verneting, men dette ble fjernet i tvisteloven.⁴⁹ Regler om tvungent verneting finner vi nå bare i særlovgivningen. Et eksempel på dette er i barnelova § 15. Bestemmelsen regulerer farskapsaker og det fremgår i første ledd at:

«Saka skal reisast ved det alminnelege vernetinget til barnet. Lever ikkje barnet eller bur det utanfor riket, skal saka reisast ved det alminnelege vernetinget til mora. Er også ho død eller busett utanfor riket, skal saka reisast ved det alminnelege vernetinget til den oppgjevne faren.»

Søksmål kan da ikke anlegges ved saksøktes alminnelige verneting. Hovedbegrunnelsen for dette er hensynet til sakens opplysning.

I visse tilfeller kan saksøker velge annet verneting enn saksøktes hjemting (valgfritt verneting), jf. tvl. § 4-5. Eksempelvis kan saksøker i saker om fast eiendom velge å anlegge sak der eiendommen ligger, jf. tvl. § 4-5 første ledd. Bakgrunnen for regelen er at det vil være praktisk å føre saken der eiendommen ligger dersom det skal foretas befarings på stedet eller naboer skal forklare seg.⁵⁰

⁴⁷ Jf. tvl. § 4-4 andre ledd siste punktum

⁴⁸ NOU 2001: 32 Rett på sak Lov om tvisteløsning (tvisteloven) s. 694

⁴⁹ Se f.eks. tvml. § 22 om tvungent verneting for fast eiendom.

⁵⁰ Robberstad 2013 s. 75 punkt 4.2

Hensynet bak reglene om valgfrie verneting, er at saken har en slik tilknytning til et annet sted at saksøkte må tåle belastningen ved at saken ikke føres for hans alminnelige verneting. Dette fordi saken ofte vil bli bedre opplyst på dette stedet.⁵¹

Spørsmålet blir hvem denne valgfriheten gjelder for. Umiddelbart kan man kanskje tenke seg at valgfriheten retter seg mot den part som har et krav, men dette er ikke alltid tilfellet. Hvem som har valgretten vil bero på en tolkning av de ulike bestemmelsene.

For det første har man bestemmelser der *saksøker* har valgfrihet. For det andre har man bestemmelser som gir en *spesiell part* valgfrihet.

Der loven viser til «saksøker» er det den som reiser søksmål som har valgfrihet. I saker om fast eiendom kan «saksøkte» anlegge sak i den «rettskrets hvor eiendommen ligger», jf. tvl. § 4-5 nr. 1. Her vil også den som har et potensielt krav mot seg kunne benytte seg av valgfriheten ved et såkalt defensivt fastsettelsessøksmål.⁵² Dette vil være søksmål som tas ut for å oppnå dom for at man ikke er erstatningsansvarlig eller lignende.

Man kan se for seg at A og B, som begge har bosted i Norge, har inngått en leieavtale om et feriehus i Lofoten. B mener at feriehuset ikke er i samsvar med beskrivelsen i leieavtalen. B varsler A om at han vil fremme et prisavslagskrav, men venter med å gjøre noe mer med saken før han kommer hjem til Oslo. A vil i dette tilfellet kunne ta ut et defensivt fastsettelsessøksmål om at det ikke foreligger noe krav for domstolen i Tromsø, jf. tvl. § 4-5 nr. 1. For B som leietaker kan dette oppleves som svært uheldig dersom han ikke har noen tilknytning til Tromsø. Dersom B hadde tatt ut søksmål først, kunne han ha anlagt søksmålet for Oslo tingrett etter reglene om alminnelig verneting i tvl. § 4-4.

Noen ganger åpner loven bare for at visse parter kan benytte seg av valgretten, for eksempel i tvl. § 4-5 nummer 4 om arbeidsforhold. Valgfriheten gjelder her i «Søksmål fra arbeidstaker mot arbeidsgiver». Bestemmelsen gjelder dermed bare de tilfeller hvor arbeidstaker er saksøker. Dersom arbeidsgiver er saksøker vil ikke bestemmelsen komme til anvendelse og man må falle tilbake på reglene om alminnelig verneting,⁵³ med mindre det foreligger en vernetingsavtale, jf. tvl. § 4-6.

⁵¹ NOU 2001:32 B, s.677

⁵² De tilfeller hvor valgretten tillegges begge parter, men parten som har et krav mot seg tar ut søksmål først, omtalers gjerne som et defensivt fastsettelsessøksmål.

⁵³ Jf. tvl. § 4-4

Dersom partene ønsker annet verneting enn det som følger av tvisteloven kan de inngå en vernetingsavtale, jf. tvl. § 4-6. En slik avtale kan gå ut på to ting. For det første at saksøkte aksepterer at saken blir anlagt ved et annet verneting enn det som følger av §§ 4-3 til 4-5 (prorogasjonsavtale). For det andre at saksøkeren fraskriver seg adgangen til å anlegge saken ved en domstol som ellers ville ha hatt domsmyndighet etter tvisteloven (derogasjonsavtale).⁵⁴ Spørsmålet om en avtale regulerer en eller begge mulighetene, må avgjøres på grunnlag av en tolkning av avtalen.⁵⁵ For å verne forbrukere⁵⁶ er det imidlertid bestemt at avtale om unntak fra lovens regler må være skriftlig og inngått etter at tvisten er oppstått, jf. tvl. § 4-6 tredje ledd.⁵⁷

I Luganokonvensjonen er verneting i forsikringssaker regulert i et eget avsnitt 3. Tilsvarende finner vi ikke i tvisteloven. Verneting i forsikringssaker følger dermed de samme bestemmelsene i tvisteloven som andre saker. Den eneste bestemmelsen i tvisteloven som retter seg direkte mot forsikringstilfellene er tvl. § 4-5 nr. 9 om valgfritt verneting. Bestemmelsen angir at i saker mot forsikringsselskaper kan søksmål mot *”forsikringsselskaper om forsikringsutbetaling» «anlegges ved saksøkerens alminnelige verneting»*. Av ordlyden fremgår det at denne valgretten bare kan benyttes av den part som retter et søksmål mot forsikringsselskapet, og verner dermed den presumtivt svakere part.⁵⁸

I de tilfeller hvor spesiallovgivningen regulerer spørsmålet om verneting, vil disse reglene gå foran tvisteloven, jf. lex specialis prinsippet. Verneting reguleres derimot ikke i spesiallovgivningen som retter seg direkte mot forsikringsforhold så som forsikringsavtaleloven, forsikringsvirksomhetsloven,⁵⁹ forsikringsformidlingsloven,⁶⁰ forsikringsavtaleloven⁶¹ eller forsikringslovvalgsloven.⁶² I nasjonale saker vil dermed spørsmålet om verneting i forsikringssaker reguleres av tvistelovens bestemmelser.

⁵⁴ Skoghøy 2014 s. 356

⁵⁵ Skoghøy 2014 s. 356. Eksempel på en slik tolkning finner vi i Rt. 2006 s. 555 hvor det ble uttalt at dersom partene har «vedtatt et bestemt verneting for tvister i et nærmere angitt rettsforhold, må avtalen vanligvis forstås slik at søksmål ikke kan anlegges ved noe annet verneting».

⁵⁶ Jf. tvl. § 4-5 syvende ledd

⁵⁷ Robberstad 2013, s.74

⁵⁸ Se punkt 3.4.4 og 4.1

⁵⁹ L10.06.2005 nr. 44 Lov om forsikringsselskaper, pensjonsforetak og deres virksomhet mv.

⁶⁰ L10.06.2005 nr. 41 Lov om forsikringsformidling.

⁶¹ FAL

⁶² L27.22.1992 nr.111 Lov om lovvalg i forsikring

2.2.3 Vernetings i internasjonale saker utenfor Luganokonvensjonen

Twistelovens regler om nasjonalt vernetings regulerer hvor i landet en sak som hører under norsk domsmyndighet, kan anlegges. Spørsmålet om norske domstoler har domsmyndighet i en internasjonal sak, reguleres imidlertid av tvl. § 4-3. Bestemmelsen lyder slik:

«Tvister i internasjonale forhold kan bare anlegges for norske domstoler når saksforholdet har tilstrekkelig tilknytning til Norge.»

Lovgivningen angir ingen definisjon av ”internasjonale forhold”. Det må likevel antas at forholdet må ha en viss tilknytning til utlandet, hvilket gjør at saken ikke gjelder rene nasjonale forhold. Spørsmålet blir hva det vil si at et saksforhold har ”tilstrekkelig tilknytning til Norge”. Ordlyden kan tilsi at bestemmelsen i seg selv hjemler internasjonal domsmyndighet. Imidlertid kan ”bare” forstås slik at bestemmelsen er en sikkerhetsventil i de tilfeller hvor det foreligger vernetings etter de nasjonale reglene, men det ikke er tilstrekkelig tilknytning til Norge.⁶³

Av forarbeidene⁶⁴ fremgår det at dette ikke er en vurdering av hvilken stat som har størst tilknytning til saken. Selv om Norge har en svakere tilknytning til saksforholdet enn en annen stat, innebærer ikke dette at norske domstoler er pliktige til å avvise saken. Imidlertid kan et saksforhold ha en så svak tilknytning til Norge at den på dette grunnlag alene må avvises.

Videre fremgår det av forarbeidene at § 4-3 «er en generell bestemmelse om norske domstolers internasjonale kompetanse. Den sier i hovedsak neppe mer enn det som allerede følger av gjeldende rett, men klargjør dette i lovteksts form.» Bestemmelsen skulle med det være en kodifisering av gjeldende rett. Spørsmålet blir derfor hva som var gjeldende rett før tvisteloven trådte i kraft.

Twistemålsloven hadde ingen bestemmelser som regulerte spørsmålet om internasjonalt vernetings. Dette har utviklet seg på ulovfestet grunnlag.⁶⁵ I internasjonale saker hvor det forelå vernetings etter tvistemålsloven, ble det på dette grunnlag innfortolket et vilkår om at saksforholdet måtte ha tilstrekkelig tilknytning til Norge. Dette innebar at de sakene hvor det var påvist vernetings etter de nasjonale reglene, men tilknytningskravet ikke ble ansett for oppfylt, ble avvist.⁶⁶ Et unntak gjaldt de såkalte «nødvernetings»⁶⁷ som hadde et snevert anvendelsesom-

⁶³ Bråthen 2011, s. 337

⁶⁴ NOU 2001:32 s. 693

⁶⁵ Bråthen 2011, s. 331

⁶⁶ Bråthen 2011, s. 331

råde. Dette gjaldt bare helt ekstraordinære eller akutte situasjoner innenfor ekteskapsretten eller barneretten. Det var i disse saker tilstrekkelig for verneting at saksforholdet hadde tilknytning til Norge dersom situasjonen var tilstrekkelig ekstraordinær eller akutt.⁶⁸ Med unntak av saker hvor domskompetansen fulgte av Luganokonvensjonen eller nødverneting, ble spørsmålet om verneting i internasjonale saker avgjort ut fra to vilkår. For det første ble det tatt stilling til om forholdet var dekket av en bestemt vernetingsbestemmelses ordlyd, og deretter ble det vurdert om det forelå tilstrekkelig tilknytning til Norge.⁶⁹

I Baasland-saken⁷⁰ vurderte imidlertid Høyesterett bestemmelsen i tvl. § 4-3 på en annen måte.⁷¹ Saken gjaldt et erstatningssøksmål fremsatt av en norsk borger mot et australsk spillsel-skap. Den norske borgeren hadde over en periode på 2-3 år spilt bort en god del penger og mente i den forbindelse at det australske selskapet hadde opptrådt uaktsomt. Spørsmålet for Høyesterett var om saken hadde «tilstrekkelig tilknytning til Norge». I avsnitt 42 uttaler Høyesterett at:

«I helhetsvurderingen vil det kunne ha betydning om det er verneting etter andre nasjonale regler - blant annet tvisteloven §§ 4-4 og 4-5. At tvisten eventuelt skal avgjøres etter norske materielle regler, vil også kunne ha vekt. Men ingen av disse forholdene er avgjørende. Uansett utfallet av vurderingen av verneting etter §§ 4-4 til 4-5 og lovvalgsspørsmålet, har saksforholdet etter min mening en tilstrekkelig tilknytning til Norge.»

Høyesterett mente dermed at spørsmålet om tvisten hadde verneting etter andre nasjonale regler, ville være momenter ved avgjørelsen, men ikke avgjørende for om saksforholdet hadde «tilstrekkelig tilknytning til Norge» og dermed verneting etter tvl. § 4-3.⁷² Videre uttalte Høyesterett i avsnitt 44-46:

⁶⁷ Om tidligere rettspraksis heter det i NOU 2001:32B side 693: «For noen typer saker har det vist seg at det er behov for å kunne få en tvist pådømt i Norge selv om det ikke kan påvises verneting etter de någjeldende regler i tvistemålsloven kapittel 2. Det har i visse tilfeller kunnet fremstå som urimelig om norske domstoler ikke skulle kunne ta saken under behandling. Særlig har dette vært aktuelt for tvister om daglig omsorg og foreldreansvar for barn, jf blant annet Rt-1960-188.»

⁶⁸ Bråthen 2011, s. 332

⁶⁹ Bråthen 2011, s. 333 til 334

⁷⁰ Rt. 2010 s. 1197

⁷¹ Dommen er kritisert, se blant annet Bråthen 2011, s. 330 til s. 343

⁷² I Lov og Rett 03/2012 «Verneting i internasjonale tvister – er tilknytning til Norge nok for å reise søksmål i Norge?» stiller Ørjan Salvesen Haukaas spørsmål ved om tvl. § 4-3 er en selvstendig regel om domsmyndighet eller om den må suppleres av andre bestemmelser

«I forbindelse med drøftelsen av verneting i forbrukersaker fremheves ytterligere de særlige hensyn som gjør seg gjeldende ved internetthandel, jf. NOU 2001: 32 Rett på sak, side 688:

"(...) I denne situasjonen - der den næringsdrivende frembyr sine varer eller tjenester for en vid kundekrets over større geografiske områder - kan det med en viss rett hevdes at den næringsdrivende er nærmere til å bære den ekstra belastning geografisk avstand innebærer ved eventuelt senere saksanlegg enn kunden som har mottatt tilbudet på sin bopel e.l."

Uten å ta stilling til om A må anses som forbruker i forhold til hans nettspill, mener jeg disse hensynene langt på vei gjør seg gjeldende i den foreliggende sak. (...) Internett gjør det mulig med aktiv markedsføring mot Norge uten å ha en filial, et agentur eller lignende i Norge. (...) Centrebet har hatt en slik person i Norge, med lokal kunnskap og tilstedeværelse, at aktiviteten har mange fellestrekk med en markedssettings gjennom et forretningssted i Norge. Dette må ha betydning ved vurderingen av tilknytning etter § 4-3 første ledd.

A er norsk statsborger som begynte å spille på Centrebets sider mens han oppholdt seg i Norge. (...) At han i den perioden søksmålet knytter seg til i det vesentlige oppholdt seg i utlandet, er da underordnet. (...) For selskapet er det uten betydning om han spilte fra det ene eller andre landet, og det fremstår derfor som en tilfeldig konsekvens om søksmålsadgangen i Norge skulle komme i en annen stilling som følge av at han oppholdt seg i utlandet mens han spilte. Tilknytningen til Norge er derimot ikke tilfeldig, men er et resultat av en bevisst settings på det norske markedet fra Centrebets side.»

Høyesterett kom med dette enstemmig frem til at erstatningssøksmålet kunne anlegges i Norge etter tvl. § 4-3 uten at det forelå verneting etter de nasjonale bestemmelsene om verneting. En rettstilstand som til da hadde vært nokså klar, ble nå svært uklar.⁷³

I en nylig avsagt kjennelse om internasjonalt verneting, kan det se ut til at Høyesterett igjen har lagt seg på den forståelsen som gjaldt før Baasland-saken. I Rt. 2015 s. 1943-A kom nemlig Høyesterett til at tilknytning til Norge i seg selv ikke var nok i formuerettslige saker. En nederlandsk underleverandør til et koreansk skipsverft som bygget en plattform til bruk på norsk sokkel, hadde stilt en påkravsgaranti gjennom et nederlandsk garantiselskap for eventu-

⁷³ Bråthen 2011, s. 332 til 333

elt ansvar som følge av mislighold. Norsk rett skulle gjelde både for det underliggende avtaleforholdet og for garantiavtalen. Da verftet fremmet krav overfor garantiselskapet om utbetaling under garantien, begjærte den nederlandske underleverandøren midlertidig forføyning for norsk domstol for å stanse utbetalingen. Tvisten hadde ikke vernetings i Norge etter tvl. § 32-4. Høyesterett, som behandlet saken i avdeling, kom til at den heller ikke kunne behandles her etter tvl. § 32-2, jf. § 4-3 første ledd. Spørsmålet ble derfor om det var tilstrekkelig at saksforholdet hadde tilknytning til Norge. Høyesterett uttalte i avsnitt 46 at det:

«skal mye til for å konstatere norsk domskompetanse i formuerettslige tvister hvor det ikke er påvist vernetings i Norge. Forarbeidene må anses for å bygge på en forutsetning om at det skal kreves spesielle omstendigheter, slik at tilknytning til Norge ikke i seg selv er tilstrekkelig.»

Dommen gir uttrykk for at det skal mye til for å etablere norsk domsmyndighet i formuerettslige saker hvor det ikke er påvist vernetings i Norge. Videre at det skal spesielt mye til ved krav om midlertidig forføyning i slike saker. Dette kan dermed ses på som en tilbakevisning av Baastad-saken som også gjaldt en formuerettslig tvist.

Dersom det blir avsagt dom i utlandet, vil som hovedregel ikke denne kunne anerkjennes eller fullbyrdes i Norge. For at en utenlandsk dom skal få rettskraft i Norge, må det enten foreligge en internasjonal overenskomst, jf. tvl. § 19-16 første ledd, eller en vernetingsavtale etter reglene i tvl. § 4-6, jf. 19-16 andre ledd. En slik avtale er bindende, og dom avsagt i medhold av slik avtale kan tvangsfullbyrdes i Norge dersom saken gjelder avtalens parter.

2.3 Internasjonale saker innenfor Lugano området

2.3.1 Virkeområdet

Vernetingsreglene i Luganokonvensjonen gjelder internasjonale forhold som stedlig og saklig faller innenfor dens anvendelsesområde. I den utstrekning konvensjonen kommer til anvendelse, går den foran nasjonale regler, jf. *lex specialis-prinsippet*.⁷⁴

⁷⁴ I NOU 2001:32 s. 652 fremgår det at «Den foreslåtte § 1-2 skal, som påpekt ovenfor, være en generell folkerettsreservasjon. Den er ikke saklig begrenset, men gjelder helt generelt for anvendelsen av tvisteloven. Det er ikke grunnlag for noen slik saklig innskrenkende anvendelse av denne bestemmelsen. Regelen har imidlertid ingen selvstendig betydning der bestemte internasjonale regler er inkorporert og gitt forrang gjennom særskilt lovbestemmelse, jf. for eksempel menneskerettsloven.» Luganokonvensjonen er inkorporert, men ikke gitt forrang gjennom særskilt lovbestemmelse. Luganokonvensjonens forrang fremfor tvisteloven er

Luganokonvensjonen regulerer ikke bare spørsmål om anerkjennelse og fullbyrdelse av dommer, men også den direkte internasjonale jurisdiksjon, dvs. hvilken stat som har doms-kompetanse (verneting) i ulike internasjonale tvister. Dette omtales gjerne som en dobbelt-konvensjon.⁷⁵ Disse vernetingsreglene skal følges allerede i den stat hvor tvisten bringes inn for domstolen.⁷⁶

Av art.1 nr.1 fremgår det at konvensjonen gjelder i ”sivile og kommersielle saker”. Altså begrenset til sivilrettens område. I hovedsak innebærer dette at skatterettslige og andre offentlig-retslige saker samt strafferettslige spørsmål faller utenfor. Forvaltningsrettslige spørsmål kan imidlertid falle inn under konvensjonen.⁷⁷ Spørsmålet blir hvorvidt offentlig myndighetsut-øvelse ligger innenfor sivilrettens område.

Watum-bukten saken⁷⁸ gjaldt et regressøksmål, som den nederlandske stat hadde anlagt mot eieren av et tysk skip. Det tyske skipet «Otrate» kolliderte med et nederlandsk skip i Watum-bukten og sank som følge på stedet. Vannveien, som både Nederland og Tyskland hadde krav på, var regulert gjennom EMS-Dollart-traktaten. Nederland fikk vraket fjernet, for å sikre den offentlige vannveien, og solgte vrakrestene. Hele tapet ble imidlertid ikke dekket av salget. Nederland krevde regress for det var det resterende tapet. Spørsmålet var om ««Borgerlige sager, herunder handelssager», jf. Konventionens artikel 1»⁷⁹ omfattet Nederlands regres-søksmål. EU-domstolen uttalte i den forbindelse at:

«I lyset af disse fortolkningsprincipper har domstolen i de naevnte domme antaget, at selv om visse afgørelser i tvister mellem en offentlig myndighed og en privat kan falde ind under konventionens anvendelsesomraade, forholder det sig annerledes, naar den offentlige myndighed udoever offentligretlige befoejelser. Dette er bl.a. tilfaeldet, naar der er tale om en sag til inddrivelse af omkostninger hidroerende fra fjernelse af et vrage i en offentlig vandvej, som foretages af en tilsynsfoerende stat i henhold til en international forpligtelse og paa grundlag af regler i intern ret, som

begrunnet ut fra prinsippet om at det spesielle går foran det generelle, lex specialis-prinsippet, jf. Robberstad 2013 s. 52

⁷⁵ Jenard-rapporten, s.7

⁷⁶ Rognlien 1993 s.19

⁷⁷ Pålsson 2008 s. 57

⁷⁸ Sak 814/79 Den Nederlandske Stat mot Reinhold Rüffer 1980

⁷⁹ Sak 814/79 avsnitt 6

tillaegger staten stilling som offentlig myndighed over for private ved administrationen af denne vandvej»⁸⁰

Det ble med dette konkludert med at fjerning av vraket var en rent offentligrettslig oppgave og derfor ikke falt inn under konvensjonens anvendelsesområde. Det at det dreide seg om et regresskrav, var ikke relevant for avgjørelsen.⁸¹

Art. 1 nr. 2 inneholder videre en uttømmende liste over saker som ikke omfattes av konvensjonen. Unntakene gjelder bare sakens hovedspørsmål. Dersom et av unntakene nevnt i art. 1 nr. 2 avgjøres prejudisielt, vil ikke dette være nok for å unnta saken.⁸²

Konvensjonen gjelder videre kun i saker med internasjonal tilknytning, altså ikke rent interne rettsforhold.⁸³ Dette fremgår ikke eksplisitt av konvensjonen, men kommer forutsetningsvis i fortalens tredje ledd. Der heter det at konvensjonenes formål er å *”fastlegge domstolenes internasjonale domsmyndighet”*. I Owusu-saken⁸⁴ ble det uttalt at *”Of course, as is clear from the Jenard report on the Convention (OJ 1979 C 59, pp. 1, 8), for the jurisdiction rules of the Brussels Convention to apply at all the existence of an international element is required.”*⁸⁵ Det samme må gjelde for Luganokonvensjonen.

I Owusu-saken⁸⁶ uttalte også EU-domstolen at det ikke er nødvendig at rettsforholdet involverer to konvensjonsstater, også rettsforhold som omfatter én konvensjonsstat og et tredjeland er omfattet. Også der hvor begge parter er fra samme Luganostat, men tvisten gjelder et forhold i utlandet, kommer konvensjonen til anvendelse.⁸⁷ Saken gjaldt en personskaade som var inntrådt på Jamaica. Saken ble anlagt i England, hvor begge parter bodde. EU-domstolen uttalte i avsnitt 24 at:

«intet i ordlyden af Bruxelles-konventionens artikel 2, der tyder på, at anvendelsen af den almindelige kompetenceregul i denne artikel alene i kraft af sagsørgtes bopæl på en kontraherende stats område er undergivet en betingelse om, at der foreligger et retsforhold, der implicerer flere kontraherende stater».

⁸⁰ Sak 814/79 avsnitt 8 og 9

⁸¹ Sak 814/79 avsnitt 13

⁸² Rettsdata, note 4 til Luganokonvensjonens art. 1.

⁸³ Ot.prp. nr. 89 (2008-2009) s. 15

⁸⁴ Sak C-281/02 Andrew Owusu mot N. B. Jackson

⁸⁵ Sak C-281/02 avsnitt 25.

⁸⁶ Sak C-281/02

⁸⁷ Pålsson 2008 s. 71

I sak inntatt i Rt. 2012 s. 1951 kom Høyesterett, under dissens 3–2, til at konvensjonen ikke kom til anvendelse på forhold som bare hadde tilknytning til Norge og et tredjeland, og der saksøkeren fra et tredjeland påberopte seg konvensjonen. Saksøkte hevdet at saken skulle behandles av norske domstoler etter Luganokonvensjonen, uten hensyn til om saken ellers skulle ha vært avvist i medhold av tvisteloven § 4-3 første ledd. Begrunnelsen for avvisningen var at dette ville innebære at konvensjonen medførte rettigheter for saksøkere fra tredjeland, noe som ville være i strid med folkerettens alminnelige utgangspunkt. EU-domstolens avgjørelse i Owusu-saken ble ikke ansett å være til hinder for en slik forståelse av konvensjonen, bl.a. fordi den saken gjaldt et forhold der både saksøkeren og en av de saksøkte hørte hjemme i samme Lugano-land. Kjennelsen er kritisert i juridisk teori.⁸⁸

Lennart Pålsson⁸⁹ drøfter hvorvidt Brusselkonvensjonens anvendelighet må begrenses til tvister som har tilknytning til minst én medlemsstat og avviser at det i slike situasjoner kan oppstilles et tilleggskrav:

*«Enligt en mening som har hävdats i litteraturen krävs det också att tvisten har en viss anknytning till mer än en medlemsstat. Tanken har då varit att förordningen är avsedd att lösa problem som rör kompetensfördelningen medlemsstaterna emellan men inte att reglera frågor som enbart rör förhållandet mellan en medlemsstat och ett tredje land. Denna begränsning har emellertid inte något stöd i förordningens text och synes numera kunna lämnas ur räkningen. Den har nämligen tydligt förkastats av GD i fallet Owusu».*⁹⁰

I Group-Josi saken⁹¹ reiste et Canadisk forsikringsselskap med bosted i Vancouver, Canada, søksmål mot Group Josi Reinsurance Company SA, som er et belgisk forsikringsselskap med bosted i Brussel, Belgia. Søksmålet gjaldt et pengebeløp som saksøkeren mente å ha krav på hos saksøkte idet sistnevnte var deltager i en forsikringsavtale. Avtalen hadde vært fremforhandlet av et fransk meglerelskap. Retten konkluderte med at konvensjonen kommer til anvendelse når saksøkte har bosted eller hjemsted i en konvensjonsstat, også selv om saksøkeren har bosted i et tredjeland. Det ble videre uttalt at unntak bare kan gjelde i de unntakstilfellene

⁸⁸ Se Giuditta Cordero-Moss, ”Internasjonal privatrett på formuerettens område, Oslo 2013 s. 33-39. I forbindelse med saksgangen ble forholdet også debattert av Edvin A. Skoghøy og Torstein Frantzen i Lov og Rett.

⁸⁹ Lennart Pålsson er professor emeritus i internasjonal rett ved Lunds universitet, Sverige

⁹⁰ Pålsson 2008, s. 71-72

⁹¹ Sak C-412/98 Group-Josi Reinsurance Company SA mot Universal General Insurance Company (UGIC)

som fremgår av konvensjonen der det er en forutsetning at saksøkte har bosted i en konvensjonsstat.

Det kan med dette se ut til at konvensjonens anvendelsesområde ikke er begrenset til internasjonale tvister mellom medlemsstatene, men at den også omfatter tvister der en part er bosatt i et tredjeland. Unntak fra dette må fremgå av konvensjonen selv.

3 Nærmere om vernetingsreglene i Luganokonvensjonen

3.1 Innledning

Et grunnprinsipp i Luganokonvensjonen er fri flyt av dommer. Dette innebærer at avsagte dommer i en konvensjonsstat skal kunne anerkjennes og fullbyrdes i en annen medlemsstat. Om en konvensjonsstats domstoler har domsmyndighet, avgjøres av den domstol der saksøker anlegger sak.⁹² Dersom domstolen i den første stat har lagt til grunn at den har domskompetanse, kan dette i utgangspunktet ikke bestrides av mottakerstaten, jf. art. 33. Mottakerstaten vil da være forpliktet til å anerkjenne og fullbyrde dommen.⁹³ At en dom anerkjennes, innebærer at den sidestilles med en nasjonal rettsavgjørelse.⁹⁴

Forholdet mellom Brussel- og Luganokonvensjonen reguleres i art. 64. Av art. 64 nr.1 fremgår det at dersom saksøkte har bosted i en EU-stat og saken er reist for en domstol i en EU-stat, er det Brusselkonvensjonen som kommer til anvendelse. Altså vil ikke Luganokonvensjonen innvirke på EU-staters innbyrdes anvendelse av Brusselkonvensjonen. Foreligger det tvist mellom saksøker i et EU-land og saksøkt i et tredjeland vil Brusselkonvensjonen komme til anvendelse.

Selv om saken er tilknyttet et EU-land, vil Luganokonvensjonen likevel i visse angitte tilfeller komme til anvendelse fremfor Brusselkonvensjonen. Dette er regulert i art. 64 nr. 2. Bokstav a omfatter de tilfellene hvor saksøkte har bosted i en Luganokonvensjonsstat som ikke er medlem av EU eller der en slik stat har fått overført kompetanse etter art. 22 og 23. Slik kom-

⁹² Jf. Jenard-rapporten s. 8 kap. II punkt II

⁹³ Rognlien 1993 s. 97

⁹⁴ Pålsson 2008 s. 270

petanse vil for eksempel foreligge dersom saken gjelder fast eiendom mv. som ligger i en slik stat eller verneting er regulert gjennom en avtale som utpeker en domstol i en slik stat.⁹⁵

I litispendenstilfelle og i saker som har sammenheng med hverandre, vil det være Lugano-konvensjonene som kommer til anvendelse, dersom sakene er anlagt samtidig i et EU-land og en Luganokonvensjonsstat, jf. bokstav b.⁹⁶ Dersom dom er avsagt eller mottatt av en slik stat som ikke er medlem av EU, fremgår det av bokstav c at på anerkjennelses- og fullbyrdingsstadiet kommer Luganokonvensjonen til anvendelse.

Art. 64 nr. 3 regulerer det tilfellet hvor kompetansegrunnlaget som dommene bygger på, avviker fra det som ville følge av Luganokonvensjonen. Dersom saksøkte har bosted i en Luganokonvensjonsstat som ikke er medlem av EU, så vil anerkjennelse og fullbyrdelse av dommen kunne nektes. På denne måten vil man ha en viss garanti for at Luganokonvensjonens bestemmelser respekteres. Dette vil imidlertid bare være av betydning der de to konvensjonstekstene avviker fra hverandre.⁹⁷

3.2 Konvensjonens formål

Luganokonvensjonen innledes med en fortale som angir formålet til konvensjonen. Formålet er å ”styrke rettsvernet i sine territorier for personer med tilhold der”. Dette skal gjøres ved å ”fastlegge domstolenes internasjonale domsmyndighet, å gjøre anerkjennelse lettere samt å innføre en hurtig prosedyre for fullbyrdelse av dommer, autentiske offentlig bekreftede dokumenter og rettsforlik”.

Spørsmålet er hvilken domstol som er mest naturlig og beleilig for begge parter for å prøve tvisten, og hvor det vil være mulig å få til en saklig og konkret vurdering av saken ut fra dens enkelte faktiske elementer. Hensynet må være å beskytte personer mot søksmål på steder hvor de ikke har noen rimelig mulighet til å ivareta sine interesser i saken. Her kommer hovedregelen om hjemtingsjurisdiksjon.⁹⁸ Motsatt står hensynet til at saksøker bør kunne fremme sak der det er mest hensiktsmessig. Men hvis det ikke foreligger særlige grunner vil gjerne hensynet til saksøkte veie tyngst. I forhold til erstatningsretten utgjør gjerne skadestedet en slik særlig grunn.⁹⁹

⁹⁵ Rettsdata, note 178 tilhørende art. 64 i Luganokonvensjonen.

⁹⁶ Rognlien 1993 s. 100

⁹⁷ Rognlien 1993 s. 100

⁹⁸ Luganokonvensjonen Art 2 punkt 1

⁹⁹ Jf. art 5 nr. 3

Uten klare og entydige regler om verneting, vil man kunne risikere at en eller begge parter av taktiske grunner anlegger sak flere steder i verden. Dette for å få saken inn for en domstol og et rettssystem som passer for egne formål og anførsler (forumshopping). Den beste måten å forhindre forumshopping på, er klare regler som motvirker tvister og uklarhet med hensyn til hvilke domstol som har jurisdiksjon.¹⁰⁰ Felles regler om verneting vil medføre at dommer anerkjennes og fullbyrdes i konvensjonsstatene. På den måten vil rettsakten fra et land ha bindende rettsvirkninger i mottakerstaten.¹⁰¹ Dette gjelder særlig litispendens,¹⁰² rettskraft og/eller tvangskraft. Rettsvirkningen vil derimot bero på mottakerstatens rett.¹⁰³

Formålet er å sørge for et rettslig rammeverk for EØS-samarbeidet gjennom felles regler om domsmyndighet i internasjonale saker.¹⁰⁴ Dette gjøres gjennom klare og entydige vernetingsregler som ikke er gjenstand for hver enkelt domstol sitt skjønn.¹⁰⁵ Dette vil igjen skape forutberegnelighet og rettsenhet. I Color Drack-saken¹⁰⁶ uttalte EU-domstolen at

*”(...) forordningen tilsigter at gjøre reglerne for retternes kompetence på det civil- og handelsrettlige område ensartede ved at fastsette kompetenceregler, som frembyder en høy grad af forudsigelighed. Inden for disse rammer tilsigter forordningen at styrke retssikkerheden for personer bosat i Fællesskabet ved at gøre det let for sagsøgeren at finde den ret, for hvilken sagen kan indbringes, og ved at gøre det muligt for sagsøgte på rimelig vis at forudse, for hvilken ret han kan sagsøges”.*¹⁰⁷

3.3 Tolkningsprinsipper og rettskildebruk

En enhetlig tolking av Brusselkonvensjonens regler sikres ved protokollen 1971 om EU-domstolens kompetanse til å avgi tolkingsuttalelser om konvensjonen på grunnlag av såkalte ”prejudisielle foreleggelsler” fra nasjonale domstoler. Gjennom Brusselkonvensjonen er statene pliktige til å forelegge spørsmål om tolkning av konvensjonen for EU-domstolen, dersom

¹⁰⁰ Jussens Venner 05-06/2005, ”Lovvalg og jurisdiksjon for ikke- kontraktuelle erstatningskrav” av Ivar Alvik, s. 284

¹⁰¹ Jf. art. 33 og art. 38

¹⁰² Jf. art. 27

¹⁰³ Ot.prp. nr. 89 (2008-2009) s. 8

¹⁰⁴ Ot.prp. nr. 89 (2008-2009) s. 5-6

¹⁰⁵ Lov og Rett 09/2014, ”Diskresjonær domsmyndighet i norsk internasjonal privatrett” av Martin Aspaas, s. 3-4.

¹⁰⁶ Sak C-386/05 Color Drack GmbH mot Lexx International Vertriebs GmbH

¹⁰⁷ Sak C-386/05 avsnitt 19 og 20

dette er avgjørende for å kunne avsi dom. Dette kravet gjelder for de høyeste instansene i hver konvensjonsstat.¹⁰⁸ Dersom den nasjonale domstolen ikke er i tvil om hvordan bestemmelsen skal tolkes, er det imidlertid verken pålagt eller nødvendig å innhente en uttalelse fra EU-domstolen.¹⁰⁹ Uttalelsen er bindende, men ikke utover den konkrete sak som ble forelagt for EU-domstolen. Uttalelsen vil likevel være retningsgivende for andre.¹¹⁰

Når EU-domstolen skal ta stilling til et forelagt spørsmål, vil de legge stor vekt på en autonom tolkning.

”Det innebär att deras innehåll bestäms självständigt, utan bundenhet ill den ena eller andra konventionsstatens nationella rätt, med hänsyn till konventionens syfte och system eller struktur samt, i andra hand, till de allmänna principer som kan härledas ur konventionsstaternas nationella rättsordningar.”¹¹¹

Gjennom å gi begreper en selvstendig betydning, uavhengig hva begrepet innebærer i nasjonal rett, sikrer man en enhetlig tolkning og anvendelse av konvensjonen. Dette vil igjen medføre likhet og forutberegnelighet om de rettigheter og forpliktelser som konvensjonen oppstiller. Hovedregelen om autonom tolkning gjelder ikke i alle sammenhenger. Blant annet skal begrepet ”bosted” avgjøres ut fra hver enkelt stats nasjonale rett.¹¹²

Videre tar EU-domstolen utgangspunkt i ordlyden.¹¹³ Utfordringen er at Brusselkonvensjonene er skrevet på i alt tolv språk, som alle har samme gyldighet.¹¹⁴ Det er da EU-domstolens oppgave å sørge for at de forskjellige utgavene tolkes likt. Problemet oppstår der et språks tekst er klar i sin ordlyd, men er i motstrid med andre språks utgave. EU-domstolen må da benytte seg av andre tolkningsmetoder.¹¹⁵

Lennart Pålsson, deler EU-domstolen sin tolkningsmetode inn i den historiske, den systematiske, den komparative og den teologiske tolkningsmetode.¹¹⁶ Som tidligere nevnt vil domstolen enten ta utgangspunkt i en autonom tolkning av konvensjonen eller en felles forståelse av ordlyden. Dersom EU-domstolen ikke kommer noen vei med dette, vil den historiske tolk-

¹⁰⁸ Pålsson 2008 s. 38

¹⁰⁹ Pålsson 2008 s. 38 til 39

¹¹⁰ Pålsson 2008 s. 38.

¹¹¹ Pålsson 2008 s. 41.

¹¹² Pålsson 2008 s. 41

¹¹³ Pålsson 2008 s. 42

¹¹⁴ Pålsson 2008 s. 42

¹¹⁵ Pålsson 2008 s. 41.

¹¹⁶ Pålsson 2008 s. 42, jf. s. 45 pkt. 2.2

ningsmetode være av betydning. Utgangspunkt må da tas i konvensjonens grunnlag. Til Brusselkonvensjonene finnes forarbeider i form av rapporter som er allment tilgjengelig. Disse rapportene er ikke bindende for EU-domstolen, men EU-domstolen har i flere avgjørelser vist til for eksempel Jenard- og Schlosser-rapportene.^{117 118}

Til Luganokonvensjonen av 2007 er det utarbeidet en egen rapport av Fausto Pocar.¹¹⁹ I avsnitt 9 i rapporten uttaler Pocar at *"The present explanatory report (...) follows on from the report that accompanied the Lugano Convention of 1988 (the 'Jenard-Möller report')."*¹²⁰ Det uttales videre i avsnitt 10 at:

"When a provision is not new, or when the amendments made are merely formal or linguistic in nature, it will be enough merely to refer back to the earlier explanatory reports. The present report therefore frequently refers, without repeating what was said there, to the reports on the Brussels Convention of 1968 (the 'Jenard report'),¹²¹ the Accession Convention of 1978 (the 'Schlosser report'),¹²² the Accession Convention of 1982 (the 'Evrigenis-Kerameus report')¹²³, the Accession Convention of 1989 (the 'Almeida CruzDesantes Real-Jenard report'),¹²⁴ and the Jenard-Möller report, already mentioned, which accompanied the Lugano Convention of 1988."

Rapporten til Pocar tar ikke sikte på å *"offer clarification of the Regulation, or to give indications as to its interpretation or the application of the rules it lays down: its sole purpose is to explain the rules of the Lugano Convention as they stand after revision."*¹²⁵ På bakgrunn av dette vil jeg i det videre benytte rapportene tilhørende Brusselkonvensjonene, i den grad de ikke avviker fra rapporten til Pocar.

¹¹⁷ Et eksempel på dette er sak 241/83 Erich Rösler mot Horst Rottwinkel, hvor det i punkt 13 blir vist til Jenard-rapporten

¹¹⁸ Pålsson 2008 s. 42, jf. s. 45 pkt. 2.2. Til Brusselkonvensjonen finnes det en rapport av Jenard (EF-tidende nr. C 59, 5. mars 1979, s. 1 og s. 66) (forkortet Jenardrapporten) og til endringskonvensjonene rapporter av henholdsvis Schlosser (EF-tidende nr. C 59, 5. mars 1979, s. 71) (forkortet Schlosserrapporten)

¹¹⁹ "Convention on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters signed in Lugano on 30 October 2007, Explanatory report" av Professor Fausto Pocar, JLS/2008/1174-EN

¹²⁰ Report on the Lugano Convention of 16 September 1988, OJ C 189, 28.7.1990

¹²¹ Report on the Convention of 27 September 1968 on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters, OJ C 59, 5.3.1979.

¹²² Report on the Convention of 9 October 1978 on the accession of Denmark, Ireland and the United Kingdom, OJ C 59, 5.3.1979.

¹²³ Report on the Convention of 25 October 1982 on the accession of Greece, OJ C 298, 24.11.1986

¹²⁴ Report on the Convention of 26 May 1989 on the accession of Portugal and Spain, OJ C 189, 28.7.1990

¹²⁵ Pocar-rapporten avsnitt 11

En annen tolkningsmetode som EU-domstolen benytter seg av er den systematiske. Dette innebærer at en bestemmelse blir tolket i den sammenheng og system den fremkommer i.¹²⁶ Gubisch-saken¹²⁷ gjaldt spørsmålet om når det forelå litispendens. Det ble fastslått at konvensjonsstatene hadde ulike forståelser av begrepet i sin nasjonale rett. EU-domstolen uttalte at litispendens måtte betraktes som et selvstendig begrep. EU-domstolen tok utgangspunkt i ordlyden, gikk så over til den logiske oppbygningen av konvensjonen og uttalte at:

*”Hvis de omtvistede spoergsmaal vedroerende en og samme internationale koebe-kontrakt i et tilfaelde som det foreliggende ikke blev afgjort af den ret alene, for hvilken sagen om opfyldelse af kontrakten verserer, og ved hvilken sagen foerst er anlagt, ville den part, der kraever kontrakten opfyldt, nemlig kunne blive udsat for, at en afgoerelse i hans favoer naegtedes anerkendt i henhold til artikel 27, nr. 3, ogsaa selv om den indsigelse, sagsoegte eventuelt havde fremsat om, at kontrakten ikke var bindende, ikke var blevet taget til foelde. Der kan nemlig ikke vaere tvivl om at anerkendelse af en retsafgoerelse som er afsagt i en kontraherende stat, og som giver dom for, at en kontrakt skal opfyldes, vil blive naegtet i den stat, som begaeringen rettes til, hvis der foreligger en retsafgoerelse truffet af en ret i sidstnaevnte stat, hvorefter samme kontrakt er eklaeret ugyldig eller ophaevet. Et saadant resultat, der medfoerer, at den enkelte retsafgoerelse kun faar virkning i den stat, hvor den er afsagt, ville vaere i modstrid med konventionens formaal, som er at styrke retsbeskyttelsen inden for hele faellesskabet og at lette anerkendelsen i den enkelte kontraherende stat af retsafgoerelser truffet i andre kontraherende stater”.*¹²⁸

Den komparative tolkningsmetoden innebærer at EU-domstolen sammenligner konvensjonsstatenes nasjonale rett hva angår begrep og regelinhold. Dette blir så grunnlaget for hvordan konvensjonen skal tolkes.¹²⁹

Den siste tolkningsmetoden som EU-domstolen benytter seg av, er den teologiske tolkningsmetode. Utgangspunktet tas da i målsetningene for konvensjonen som fremgår av foralen. Dette har gitt domstolen rom for å sette sitt eget preg på tolkningen og har flere ganger blitt brukt for å få integrasjonsfremmende og dynamiske løsninger.¹³⁰

¹²⁶ Pålsson 2008 s. 43 jf. s. 45 pkt. 2.2

¹²⁷ Sak 144/86 Gubisch Maschinenfabrik KG mot Giulio Palumbo

¹²⁸ Sak 144/86, avsnitt 18

¹²⁹ Pålsson 2008 s. 43 jf. s. 45 pkt. 2.2

¹³⁰ Pålsson 2008 s. 43-44, jf. s. 45 pkt. 2.2.

Fortalen til Luganokonvensjonen oppstiller et mål om ”å oppnå en så ensartet tolkning som mulig av konvensjonen”. Luganokonvensjonen har imidlertid ingen tilsvarende ordning som Brusselkonvensjonen har for konvensjonsstatene, til å forelegge tolkningsspørsmål for et felles organ. Det har heller ikke vært aktuelt for Lugano landene å godta en tilsvarende kompetanse for EU-domstolen i forhold til sine nasjonale domstoler.¹³¹

Det er likevel i alle parter interesse at det oppnås en størst mulig grad av enhetlig tolking også av Luganokonvensjonen og av de to konvensjoner innbyrdes. Statenes bestrebelser på å oppnå en så enhetlig tolking som mulig mellom de to konvensjonene er kommet til uttrykk i Protokoll Nr 2 og i to erklæringer som er føyd til konvensjonen. Protokoll Nr 2 art 1 forplikter domstolene i alle konvensjonstatene om å ”ta tilbørlig hensyn til ” hverandres rettspraksis om Luganokonvensjonen. Hensynet til forutberegnelighet og at like regler blir tolket likt i konvensjonsstatene, står sentralt.¹³²

I praksis ser man at EU-domstolens tolkningsuttalelser blir tillagt vekt ved tolkningen av Luganokonvensjonen.¹³³ I dom inntatt i Rt. 2004 s. 981 avsnitt 22 uttales det at

” Luganokonvensjonen er i alt vesentlig en parallell til Brusselkonvensjonen, som ble inngått 27. september 1968 mellom EF-landene. EF-domstolen har kompetanse i saker om avendelsen av Brusselkonvensjonen, og ifølge en erklæring som ble avgitt ved undertegningen av Luganokonvensjonen, skal det ved tolkningen av denne konvensjonen tas ”tilbørlig hensyn til” EF-domstolens avgjørelser og også til nasjonale domstolers avgjørelser om ”de bestemmelser i Brusselkonvensjonen som i det alt vesentlige er gjengitt i Luganokonvensjonen”.

Det følger av dette at praksis fra EU-domstolen vil være en viktig rettskilde når norske domstoler skal ta stilling til tolkningen av Luganokonvensjonen.

¹³¹ Se punkt 2.1

¹³² Rognlien 1993 s. 102

¹³³ Rt. 2011 s. 1034 avsnitt 16

3.4 Luganokonvensjonens hovedregler om vernetting

3.4.1 Innledning

Kapittel II i Luganokonvensjonen regulerer domsmyndighet, og omfatter art. 2 til 31. Hovedregelen i konvensjonen er at søksmål mot den som har bosted i en konvensjonsstat, skal bringes inn for en domstol i denne stat, jf. art 2 nr. 1. Under visse omstendigheter kan eller skal et søksmål mot den som har bosted i en konvensjonsstat bringes inn for en domstol i en annen konvensjonsstat. Dette kan bare skje i medhold av konvensjonens bestemmelser, jf. art. 3 nr. 1.¹³⁴

Som alternativ til vernetting ved saksøktes bostedsstat, angir konvensjonen særlige vernetingsregler for visse angitte tvister i art. 5, 6 og 7. Disse vernetingsreglene er alternative til hovedregelen i art. 2. Videre finnes det spesialbestemmelser for forsikringssaker, saker om forbrukerkontrakt og saker om individuelle arbeidsavtaler, jf. avsnitt 3 til 5. Disse spesialbestemmelsene skiller seg fra andre vernetingsbestemmelser, da de i prinsippet har et selvstendig system som ikke tar utgangspunkt i hovedregelen i art. 2.¹³⁵

3.4.2 Hjemtingsjurisdiksjon

Hovedregelen om hjemtingsjurisdiksjon fremgår i Luganokonvensjonen art. 2 nr. 1, *"personer med bosted i en konvensjonsstat uansett statsborgerskap saksøkes ved domstolene i bostedstaten"*. Hensynet bak regelen er å beskytte personer mot søksmål i konvensjonsstaten hvor de ikke har noen rimelig mulighet til å ivareta sine interesser i saken, samt kravet om forutsigbarhet og rettsikkerhet. Dette samsvarer med de nasjonale reglene i tvisteloven § 4-4 om at *"Søksmål kan reises ved saksøktes alminnelige vernetting"*. Det avgjørende er hvor personen har *"bosted"*.

Uavhengig av en persons statsborgerskap, er vedkommende sitt bosted det relevante tilknytningskriterium og vedkommende likestilles på den måten med statens egne statsborgere.¹³⁶ Av art. 59 nr. 1 fremgår det at *"Ved avgjørelsen av om en part har bosted i den konvensjonsstat hvor søksmål er reist for domstolene, skal retten anvende sin egen interne rett."* Dersom en sak bringes inn for en norsk domstol vil således tvl. § 4-4 være avgjørende for om vilkåret

¹³⁴ Pålsson 2008 s. 91

¹³⁵ Pålsson 2008 s. 92

¹³⁶ Art. 2 nr. 2, se også Ot. Prp. Nr. 89 (2008-2009) s. 15, punkt 5.2.1

om ”bosted” er oppfylt. Det fremgår av tvl. § 4-4 andre ledd at ”Fysiske personer har alminnelig verneting der de har bopel.” I prinsippet er det fast tilknytning til et domssogn eller en forliksrådsrets som er avgjørende for bopelsvurderingen, og ikke et konkret hus eller leilighet.¹³⁷ I utgangspunktet har man bopel der man har et husvære som er varig, eller i lengre tid ens hjem. Folkeregistrering er vesentlig¹³⁸, men ikke avgjørende¹³⁹. I tvilstilfelle må det foretas en helhetsvurdering.

Kommer domstolen i vedkommende stat til at parten ikke har bosted der og retten skal avgjøre om vedkommende har bosted i en annen konvensjonstat, skal loven i denne stat anvendes, jf. art. 59 nr. 2.

Bosted for et selskap eller annen juridisk person er der hvor det har sitt ”*vedtektsbestemte sete*”, ”*hovedadministrasjon*” eller ”*hovedforretningssted*”. Også her skal domstolen anvende sin egen internasjonale privatrett, jf. art. 60. Av norsk internrett fremgår det at for virksomheter som er registrert i Foretaksregisteret vil det alminnelige vernetinget være på det sted ”virksomhetens hovedkontor ifølge registreringen ligger”. For ”*filial, agentur eller lignende forretningssted*” av utenlandske foretak har disse verneting der filialet eller lignende ligger, jf. Tvl. § 4-4 tredje ledd.¹⁴⁰

Dersom saksøkte har bosted etter den interne lov i to eller flere konvensjonstater (såkalt positiv konflikt), får saksøkeren en valgrett mellom de konkurrerende fora.¹⁴¹

På den annen side kan det tenkes at saksøkte ikke oppfyller de nasjonale kriteriene i noen konvensjonsstat, men at tilknytning til et tredjeland ikke foreligger. I prinsippet foreligger det ikke noen domsmyndighet etter konvensjonen (såkalt negativ konflikt), men bare intern domsmyndighet etter art 4 nr. 1. Domstolen må da anvende interne subsidiære tilknytningsmomenter.¹⁴²

¹³⁷ NOU 2001: 32 B, s. 694

¹³⁸ Rt. 1997 s. 1286

¹³⁹ Rt. 1991 s. 905

¹⁴⁰ RG 2013 s.1160 gjaldt et polsk selskap som hadde drevet forretningsvirksomhet i Norge gjennom et NUF som var registrert i Foretaksregisteret. Tingretten hadde avvist en konkursbegjæring mot selskapet da det ikke hadde sitt hovedforretningssted i Norge, jf. konkursloven § 146 første ledd første punktum. Skattekontorets anke over avvisningskjennelsen ble tatt til følge, da grunnlaget for konkursbegjæringen gjaldt virksomheten i Norge. Lagmannsretten fant at tvisteloven § 4-4 tredje ledd annet punktum måtte gis anvendelse i et tilfelle som dette.

¹⁴¹ Rognlien 1993 s. 133

¹⁴² Rognlien 1993 s. 133

EU-domstolen har i en rekke saker understreket at kompetansereglene som fraviker det grunnleggende prinsippet i art. 2, skal tolkes snevert og ikke resultere i en tolkning som strekker seg utover de tilfeller som konvensjonen konkret har angitt.¹⁴³ Dersom det først fastslås at en person har bosted i en konvensjonsstat, kan han kun saksøkes ved domstolene i en annen konvensjonsstat dersom konvensjonen hjemler det, jf. art 3.

3.4.3 Særlige vernetingsregler

I visse angitte tilfeller kan saksøker velge et annet verneting enn saksøktes hjemting, jf. art. 5, 6 og 7. For eksempler kan saksøker i en tvist som gjelder erstatning utenfor kontraktsforhold velge å ta ut søksmål ved domstolen på «det sted der skaden ble voldt eller oppsto».¹⁴⁴ Det bærende hensyn bak bestemmelsene er at det i disse tilfeller som regel foreligger en særlig nær forbindelse mellom tvisten og den utpekte domstol.¹⁴⁵ Av den grunn presumeres det at tvisten vil bli bedre opplyst der slik forbindelse foreligger.

For saksøkte innebærer dette at han risikerer å måtte møte for en domstol i et annet land enn der han har bosted, og for saksøker; at han kan velge mellom ulike verneting. Det at valgfriheten tillegges ”saksøker” innebærer at vernetingsspørsmålet avgjøres av den part som tar ut søksmål først. En part som har et krav mot seg, gis med det mulighet til å ta ut et defensivt fastsettelsessøksmål, for å ta kontroll over vernetingsspørsmålet.

En slik valgmulighet for saksøker medfører at de aktuelle rettsregler er klare og at forutberegneligheten derfor er høy. Den potensielle saksøkte må med rimelig sikkerhet kunne forutse hvilken eller hvilke domstoler det kan anlegges søksmål ved.¹⁴⁶ I Handte-saken¹⁴⁷ uttalte EU-domstolen i avsnitt 18 at:

«(...) for at opnaa den retsbeskyttelse af de i Faellesskabet bosiddende personer, som konventionen bl.a. har til formaal at gennemfoere, noedvendigt, at de kompetenceregler, som fraviger konventionens hovedregel, fortolkes saaledes, at en normalt velunderrettet person nogenlunde kan forudse, ved hvilken ret ° ud over retten i den stat, hvor han har bopael ° han kan blive sagsoegt.»

¹⁴³ Pålsson 2008 s. 185

¹⁴⁴ Jf. art. 5 nr. 3

¹⁴⁵ Pålsson s. 106 punkt 2.1

¹⁴⁶ Pålsson 2008 s. 107 til 108

¹⁴⁷ Sak C-26/91 Jakob Handte & Co. GmbH mot Traitements mécano-chimiques des surfaces (TMCS) SA

EU-domstolen uttalte videre i Handte-saken¹⁴⁸ avsnitt 14 at:

«De specielle kompetenceregler, reglerne om enekompetence og reglerne om værningsaftaler fraviger saaledes hovedreglen i konventionens artikel 2, stk. 1, hvorefter retterne i den kontraherende stat, paa hvis omraade sagsoegte har bopael, har kompetencen. Denne kompetenceregels karakter af hovedregel forklares med, at den normalt goer det lettere for sagsoegte at forsvare sig. Kompetenceregler, der fraviger hovedreglen, kan derfor ikke foere til en fortolkning, der gaar ud over de tilfaelde, konventionen har for oeje.»

Dette innebærer at det må fremgå uttrykkelig av konvensjonens bestemmelser dersom art. 2 skal fravikes. Unntaksbestemmelsene må tolkes restriktivt.¹⁴⁹

3.4.4 Verneting i saker hvor det foreligger et særskilt beskyttelsesbehov

Et generelt hensyn bak vernetingsreglene er at det ikke skal være mer byrdefullt enn nødvendig å møte opp personlig i retten når man er part i en sak. Der styrkeforholdet mellom partene er forholdsvis likt, vil imidlertid hensynet til saksøkte veie tyngst.¹⁵⁰ Dersom det presumeres å være en svakere part er reglene utformet for å verne denne parten. Dette er bakgrunnen for at det er utformet egne regler for vernetting i forsikringssaker,¹⁵¹ i saker om forbrukerkontrakter¹⁵² og i saker individuelle arbeidskontrakter.¹⁵³ I kapittel 4 vil det redegjøres nærmere for reglene om vernetting i forsikringssaker.

3.4.5 Eksklusivt vernetting

I visse tilfeller får angitte domstoler enekompetanse, også omtalt som eksklusivt vernetting i Luganokonvensjonen.¹⁵⁴ I motsetning til valgfrie vernetting er det her snakk om tvungent vernetting hvor saksøker ikke har noen valgmulighet.

¹⁴⁸ Sak C-26/91

¹⁴⁹ Pålsson 2008 s. 108

¹⁵⁰ NOU 2001:32 s.684

¹⁵¹ Jf. art. 8 til 14

¹⁵² Jf. art. 15 til 17

¹⁵³ Jf. art. 18 til 21

¹⁵⁴ Jf. art. 22

Art. 22 angir hvilken domstol som skal ha enekompetanse i (1) «saker om tinglige rettigheter i fast eiendom eller om leie av fast eiendom, (2) «saker om gyldigheten, ugyldigheten eller oppløsningen av selskaper eller andre juridiske personer eller sammenslutninger av fysiske eller juridiske personer eller om gyldigheten av vedtak i deres styrende organer», (3) «saker om gyldigheten av en innføring i et offentlig register», (4) «saker om registrering eller gyldigheten av patenter, varemerker, design eller liknende rettigheter som forutsetter deponering eller registrering» og (5) «saker om fullbyrdelse av dommer».

Reglene sier bare hvilke stats domstoler som kommer til anvendelse og ikke hvilken domstol innenfor denne stat sak skal føres for.¹⁵⁵ Dette reguleres av nasjonale rettsregler i vedkommende stat.

Enekompetansen gjelder uansett andre vernetingsregler og trer på sitt område istedenfor disse.¹⁵⁶ Reglene kan heller ikke fravikes ved avtale, verken før eller etter at tvisten oppstod, jf. art. 23 nr. 5.

3.4.6 Vernetingsavtaler

Dersom partene ønsker annet vernetingsregime enn det som følger av konvensjonen, kan de inngå en vernetingsavtale, jf. art. 23. Partenes avtalefrihet er begrunnet ut fra partenes behov for å forutsi sin rettsstilling. I stor utstrekning vil partene selv være nærmest til å avgjøre hvilken domstol som egner seg best til å avgjøre tvister vedrørende gjensidige rettigheter og plikter som partene har inngått seg imellom.¹⁵⁷ Prinsippet om avtalefrihet står sterkt i kontrakter mellom likeverdige profesjonelle parter.

En slik avtale kan enten inngås etter at tvist har oppstått eller for fremtidige tvister i anledning et bestemt rettsforhold.¹⁵⁸ Avtalefriheten strekker seg bare så langt den ikke tilsidesetter reglene om eksklusive vernetingsregime.¹⁵⁹ Videre kan det i forsikringsforhold, forbrukerforhold og i individuelle arbeidsavtaler ikke avtales vernetingsregime før tvisten har oppstått, med mindre avtalen er til gunst for henholdsvis forsikringsgiverens motpart, forbrukeren eller arbeidstakeren.¹⁶⁰

¹⁵⁵ Pålsson 2008 s. 185

¹⁵⁶ Pålsson 2008 s.183

¹⁵⁷ Øren 2001 s. 56

¹⁵⁸ Jf. art. 23 nr. 1, jf. Pålsson 2008 s. 206

¹⁵⁹ Jf. art. 23

¹⁶⁰ Rettsdata, Note 98 tilhørende art. 23 i Luganokonvensjonen

4 **Luganokonvensjonens regler om vernetiing i forsikringssaker**

4.1 **Innledning**

Det generelle beskyttelsesbehov for svakere parter er bakgrunnen for at det er et eget avsnitt om vernetiing i forsikringssaker.¹⁶¹ Den svakere part antas å være forsikringstakeren, den forsikrede eller en begunstiget. Også en skadelidt tredjemann regnes for å være en svak part og blir i stor grad vernet gjennom reglene. Beskyttelsen av de antatt svake parter skjer dels ved at vernetingsreglene beror på partsstillingen i en sak, og at forsikringstakeren, den forsikrede og en begunstiget alltid gis rett til å føre sin sak i sitt eget bostedsland. Dels skjer beskyttelsen ved at reglene i prinsippet er ufravikelige til fordel for forsikringstakeren, og ikke kan settes til side ved forutgående vernetingsavtale til hans ugunst.¹⁶²

Forsikringsbransjen er en svært regulert bransje, som vises blant annet i forsikringsvirksomhetsloven,¹⁶³ forsikringsformidlingsloven,¹⁶⁴ forsikringsavtaleloven¹⁶⁵ og forsikringslovvalgsloven.¹⁶⁶ Internasjonalt har man Roma-konvensjonen,¹⁶⁷ som regulerer lovvalg på kontraktsrettens område, med en egen del om forsikringssaker. Bakgrunnen for at forsikringsbransjen er så regulert, er at forsikring er av særlig stor betydning for forsikringstakeren. Forsikring skaper trygghet, stabilitet og forutberegnelighet.

I dagens samfunn, er de fleste parter forsikret. Dette gjelder alt fra store næringsdrivende til forbrukere.

4.2 **Vernetiing i forsikringssaker**

Avsnitt 3 angir uttømmende vernetingsregler i "*forsikringssaker*", jf. art. 8. Hovedhensikten er å beskytte forsikringstakeren, den sikrede, en begunstiget eller skadelidt tredjemann i for-

¹⁶¹ Se punkt 3.4.4

¹⁶² Jf. art. 13. Se også Rognlien 1993 s. 164

¹⁶³ L10.06.2005 nr. 44 Lov om forsikringsselskaper, pensjonsforetak og deres virksomhet mv.

¹⁶⁴ L10.06.2005 nr. 41 Lov om forsikringsformidling.

¹⁶⁵ FAL

¹⁶⁶ L27.22.1992 nr.111 Lov om lovvalg i forsikring

¹⁶⁷ Roma-konvensjonen 19. Juni 1980 om lovvalg på kontraktsrettens område

hold til et presumtivt sterkere forsikringsselskap.¹⁶⁸ Uttrykket ”forsikringssaker” er ikke definert i konvensjonen, men skal tolkes autonomt.¹⁶⁹ Av art. 1 fremgår det at avsnittet bare gjelder private forsikringsforhold og ikke omfatter sosialforsikringer eller offentligrettslige forsikringer, for eksempel trygd m.m.¹⁷⁰

Avsnittet får både anvendelse på forbrukerforsikring og næringsforsikring, men gjelder i følge EU-domstolen ikke for reassuranseforhold.¹⁷¹ Gjenforsikring eller reassuranse er en praksis hvor et forsikringsselskap selv beskytter seg mot tapsrisiko ved å tegne en forsikring der man overlater deler av sin risiko til andre forsikringsselskaper.¹⁷² At avsnittet ikke kommer til anvendelse i reassuranseforhold gjelder med visse modifikasjoner. Avsnittet gjelder nemlig fullt ut:

«når en forsikringstager, en forsikret eller en begunstiget i henhold til en forsikringsaftale efter de gældende bestemmelser i en kontraherende stat har adgang til - direkte over for en eventuel genforsikrer for forsikringsgiveren - at gøre sine rettigheder gældende i henhold til forsikringsaftalen, f.eks. i tilfælde hvor forsikringsgiveren går konkurs eller bringes i likvidation. I sådanne tilfælde befinder sagsøgeren sig i en svagere stilling i forhold til genforsikreren, der er erhvervsdrivende, og det særlige beskyttelsesformål med konventionens artikel 7 ff. kan da begrunde, at disse specielle regler bringes i anvendelse.»¹⁷³

For at avsnittet skal komme til anvendelse må en av partene være forsikringsgiver og motparten må være enten forsikringstakeren, sikrede, begunstigede eller noen annen som har rettig-

¹⁶⁸ Sak C-412/98 Group Josi Reinsurance Company SA mot Universal General Insurance Company (UGIC), avsnitt 64

¹⁶⁹ Pålsson 2008, s. 159, jf. punkt 3.3

¹⁷⁰ Pålsson 2008 s. 159-160

¹⁷¹ I sak C-412/98 avsnitt 65-67 uttaler EU-domstolen «At bestemmelserne har den funktion, at de beskytter den kontraktpart, som antages at være økonomisk set svagere og retligt set mindre erfaren end medkontrahenten, må imidlertid innebære, at anvendelsen af de specielle kompetenceregler, der ved konventionen er indført med henblik herpå, ikke udvides til at omfatte personer, som ikke har behov for beskyttelsen (jf. tilsvarende, med hensyn til konventionens artikel 13 ff. om sager om forbrugerkontrakter, Shearson Lehman Hutton-dommen, præmis 19). Der er imidlertid ikke behov for en særlig beskyttelse i forholdet mellem en genforsikrer og den genforsikrede. De to parter i en genforsikringsaftale er erhvervsdrivende i forsikringssektoren, og ingen af dem kan formodes at indtage en svagere stilling end medkontrahenten. Det er således i overensstemmelse med såvel bestemmelsernes ordlyd som deres ånd og formål at fastslå, at de ikke finder anvendelse på forholdet mellem en genforsikrer og den genforsikrede i forbindelse med en genforsikringsaftale.»

¹⁷² Jf. Store Norske Leksikon under ”reassuranse”

¹⁷³ Sak C-412/98, avsnitt 75

heter eller plikter etter forsikringsavtalen.¹⁷⁴ Saker om regresskrav fra en forsikringsgiver mot en skadevolder faller utenfor, da dette gjelder erstatning utenfor kontraktsforhold.¹⁷⁵ Også søksmål forsikringsgivere imellom i anledningen et skadeoppgjør faller utenfor fordi *”særlig beskyttelse ikke begrundet, idet der er tale om forhold mellem professionelle aktører inden for forsikringsbranchen, hvoraf ingen kan anses for at befinde sig i en svagere situation end de andre.”*¹⁷⁶

Bestemmelsene om verneting i avsnitt 3 medfører en større valgfrihet for forsikringstaker, den forsikrede eller begunstigede, enn for forsikringsselskapet. Dersom forsikringstakeren, den forsikrede eller begunstigede er saksøker, kan han velge mellom å saksøke forsikringsgiveren ved hans bostedsstat,¹⁷⁷ der saksøker selv har bosted¹⁷⁸ eller dersom forsikringsgiveren er «koassurandør, ved domstolene i en konvensjonsstat der det reises søksmål mot den ledende assurandør».¹⁷⁹ Koassuranse er en betegnelse på en forsikringsavtale der flere forsikringsselskaper overtar hver sin pro rata andel av risikoen som er forsikret. Hver koassurandør er direkte ansvarlig overfor forsikringstakeren for sin andel.¹⁸⁰

Gjelder saken «ansvarsforsikring eller forsikring av fast eiendom» kan forsikringstageren, den forsikrede eller begunstigede velge å anlegge saken ved domstolene for ”skadestedet”.¹⁸¹

Forsikringsgiveren på sin side kan kun anlegge sak ved saksøktes bosted.¹⁸²

Dette samsvarer i stor grad med reglene i tvisteloven som også legger opp til en større valgmulighet for saksøkeren der forsikringsselskapet er saksøkt. Tvl. § 4-5 nr. 9 innebærer at søksmål mot forsikringsselskaper vedrørende forsikringsutbetalinger kan anlegges ved saksøkerens alminnelige verneting etter tvl. § 4-4 eller ved saksøktes hovedverneting. Valgretten er uavhengig hva slags type forsikring det er tale om.¹⁸³

Av art. 8 fremgår det at hovedregelen i art. 2, om at en person med bosted i en konvensjonsstat skal saksøkes ved domstolene i denne stat, ikke får anvendelse i forsikringssaker. Dette

¹⁷⁴ Pålsson 2008 s. 160

¹⁷⁵ Jf. art 5 nr.3

¹⁷⁶ Sak C-77/04 GIE Réunion européenne m.fl., avsnitt 20

¹⁷⁷ Jf. art. 9 nr. 1.a.

¹⁷⁸ Jf. art. 9 nr. 1.b.

¹⁷⁹ Jf. art. 9 nr. 1.c.

¹⁸⁰ Jf. Store Norske Leksikon under «koassuranse» og ”sjøforsikring”

¹⁸¹ Jf. art. 10

¹⁸² Jf. Art. 12

¹⁸³ Schei m.fl. 2013 s. 170-171

innebærer imidlertid ingen realitetsforskjell, da hovedregelen er at forsikringstaker, den forsikrede eller en begunstiget saksøkes ved domstolen der han har sitt bosted, jf. art. 12 nr. 1. Også forsikringsgiveren kan saksøkes for domstolen der han har sitt bosted, men her tillegges saksøkeren er større valgmulighet, jf. art. 9.

Utgangspunktet om at avsnitt 3 er et selvstendig avsnitt og uttømmende regulerer vernettinget i forsikringssaker modifiseres ved at art. 8 viser til art. 4 og art. 5 nr. 5. Disse bestemmelsene omfatter de tilfeller hvor saksøkte har bopel utenfor Lugano området, eller hvor saken vedrører driften av en filial, et agentur eller lignende virksomhet. Spørsmålet om en konvensjonsstat har domsmyndighet i en sak, hvor saksøkte ikke har bosted i en konvensjonsstat, avgjøres av rettsreglene i førstnevnte stat.¹⁸⁴

Bestemmelsene i art. 22 om enekompetanse for domstoler uavhengig av bosted i visse type saker og bestemmelsene i art. 23 om vernetingsavtaler, kommer også til anvendelse i forsikringssaker.¹⁸⁵

I Vienna Insurance Group-saken¹⁸⁶ ble det stilt spørsmål om art. 24 også gjaldt i forsikringsaker, selv om dette ville innebære at reglene i avsnitt 3 i konvensjonen ikke ble overholdt. I avsnitt 33 besvarte domstolen dette bekreftende:

”Det følger af det foregående (...) at artikel 24 i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at den ret, for hvilken sagen er indbragt, uden at reglerne indeholdt i kapitel II, afdeling 3, i denne forordning er overholdt, skal erklære sig kompetent, når sagsøgte giver møde og ikke rejser nogen indsigelse om, at retten er inkompetent, idet et sådant fremmøde udgør en stiltiende udvidelse af kompetencen.”

4.3 Hovedregelen i artikkel 9

Art. 9 inneholder en generell bestemmelse om domskompetanse der det anlegges sak mot forsikringsgiveren. Første ledd regulerer vernetingssspørsmålet der forsikringsgiver har bosted i en konvensjonsstat, mens andre ledd regulerer vernetingssspørsmålet der forsikringsgiver ikke har bosted i en konvensjonsstat. Ordlyden i artikkelen tilsier at vernetingssspørsmålet bare

¹⁸⁴ Jf. art. 8 jf. art. 4, jf. Jenard-rapporten s. 30

¹⁸⁵ Jf. art. 8, jf. art. 4

¹⁸⁶ Sak C-111/09 Česká podnikatelská pojišťovna as, Vienna Insurance Group mot Michal Bilas

omfatter forsikringsgiver og ikke forsikringsgivers agenter. Dette er også slått fast i kjennelse av 13. februar 2007 avsagt av Borgarting lagmannsrett.¹⁸⁷

Både forsikringstaker, den forsikrede eller den begunstigede kan saksøke forsikringsgiver ved domstolen i sin egen bostedsstat.¹⁸⁸ I den grad det er tillatt for skadelidte tredjemann å anlegge direkte søksmål mot skadevolders forsikringsselskap, jf. art. 11 nr. 2, kan også han anlegge søksmål ved domstolen i den rettskrets der han har sitt bosted. Skadelidte er ikke bundet til å velge mellom domstolene for forsikringstakerens, den forsikredes eller en begunstiges hjemsted.¹⁸⁹

Dersom saksøkte er en koassurandør, kan han, som tidligere nevnt, saksøkes «ved domstolen i en konvensjonsstat der det reises søksmål mot den ledende assurandør», jf. art. 9 nr. 1 bokstav c. En assurandør eller forsikringsgiver er den som påtar seg assurance og overtar risikoen for tap fra forsikringstakeren.¹⁹⁰ Det kan også være flere assurandører på forsikringsiden, koassurandører (samforsikrer), se punkt 4.2. Den «ledende assurandør» er hovedassurandøren. Dette innebærer at sak mot en av koassurandørene kan reises der søksmål mot hovedassurandøren er reist, og muliggjør subjektiv kumulasjon på saksøkte siden.^{191 192}

¹⁸⁷ I kjennelse LB 2007 s. 8743 ble det uttalt at «Lagmannsretten finner at Luganokonvensjonen artikkel 8 må forstås slik at det er forsikringsgiveren som kan saksøkes ved domstoler der forsikringstakeren har sitt bosted. Det er ikke grunnlag for å tolke bestemmelsen utvidende til også å omfatte agenter. Det vises i så måte til at Rognlien (s 164) uttaler at en av partene må være en «forsikringsgiver». Det vises videre til Borgarting lagmannsretts kjennelse av 22. august 1996 (LB-1995-2372) hvor det uttales at «artikkel 7 til 15 inneholder uttømmende regler for vernetting i forsikringssaker ...»

¹⁸⁸ Jf. art. 9 nr. 1 litra b

¹⁸⁹ I sak C-463/06 FBTO Schadeverzekerings NV mot Jack Odenbreit, uttalte EU domstolen i avsnitt 28-29 at «Denne argumentation har ligeledes støtte i en formålsfortolkning af de i hovedsagen omhandlede bestemmelser. Ifølge betragtning 13 til forordning nr. 44/2001 har forordningen således til formål at sikre en bedre beskyttelse af den svage part end de almindelige kompetenceregler giver mulighed for (...) At afskære skadelidte fra at anlægge sag ved retten på det sted, hvor han har sin bopæl, ville således betyde, at han blev frataget den samme beskyttelse som den, der ved forordningen er givet til de øvrige parter, der bliver betragtet som svage i forsikringssager, og dette ville derfor være i modstrid med forordningens ånd. Som Kommissionen med rette har påpeget, er der ved forordning nr. 44/2001 desuden sket en styrkelse af denne beskyttelse i forhold til Bruxelles-konventionen. (...) I direktiv 2000/26 har fællesskabslovgiver således ikke alene fastsat i artikel 3, at der i medlemsstaternes retsorden skal gives skadelidte ret til at rejse krav direkte mod forsikringsselskabet, men har udtrykkeligt henvist til artikel 9, stk. 1, litra b), og artikel 11, stk. 2, i forordning nr. 44/2001 i betragtning 16a for at give skadelidte mulighed for at sagsøge forsikringsgiveren ved retten på det sted, hvor den pågældende skadelidte har sin bopæl.»

¹⁹⁰ Se Store Norske Leksikon under «assurandør»

¹⁹¹ Pålsson 2008 s. 162 punkt 3.2.2.2.

¹⁹² Subjektiv kumulasjon relaterer seg til partene i saken, der det er flere parter på en side, jf. Robberstad 2013 s. 197

4.4 Forsikring av fast eiendom

I saker om forsikring av fast eiendom, kan forsikringsgiveren «dessuten» saksøkes ved domstolene for skadestedet, jf. art. 10. Dette innebærer at saksøker kan velge å saksøke forsikringsgiveren ved skadestedet eller velge verneting etter bestemmelsene i art. 8. Dette gjelder ikke bare forsikring av eiendommen, men også av løsøret, dersom begge deler er berørt av samme skadetilfelle.¹⁹³ Ved forsikring av fast eiendom vil ”skadestedet” alltid være der eiendommen ligger.¹⁹⁴

4.5 Ansvarsforsikring

4.5.1 Innledning

Forholdet mellom skadevolder, skadelidte og ansvarsforsikringsselskapet kan beskrives som et trepartsforhold.¹⁹⁵ Det første forholdet er mellom skadevolder og skadelidte. Dette er et erstatningsforhold og reguleres av erstatningsrettslige regler. Det andre forholdet er mellom skadevolder og forsikringsselskapet, og er et forsikringsforhold som reguleres av forsikringsavtalen og av den forsikringsrettslige bakgrunnsretten. Det tredje forholdet er mellom skadelidte og forsikringsselskapet. Også dette er et forsikringsrettslig forhold som reguleres av bakgrunnsretten og forsikringsavtalen.

Spørsmålet om verneting avhenger av hvilken partskonstellasjon i trepartsforholdet saken gjelder og hvilken part som er saksøker. Forholdet mellom skadelidte og skadevolder reguleres ikke av avsnitt 3 om verneting i forsikringssaker, da dette er et erstatningsforhold uten direkte forsikringsrettslige implikasjoner.¹⁹⁶ Imidlertid kommer avsnittet til anvendelse i de tilfeller hvor skadelidte trekker inn forsikringsselskapet (subjektiv kumulasjon) i sak mot skadevolder, jf. art. 11 nr. 1.

¹⁹³ Jf. art. 10 andre setning

¹⁹⁴ Pålsson 2008 s. 165

¹⁹⁵ Bull 2008 s. 542

¹⁹⁶ ”En nödvändig förutsättning för att en försäkringstvist i förordningens mening skall föreligga är att försäkringsgivaren (eller hans rättsinnehavare) är part, antingen på käre- eller på svarandesidan.”, jf. Pålsson 2008 s. 160.

4.5.2 Sikredes søksmål mot forsikringsselskapet

Sikredes søksmål mot forsikringsselskapet reguleres av art. 9 og 10. Bestemmelsene gir sikrede stor valgfrihet.

Sikrede kan alltid anlegge sak for domstolene ved eget bosted, jf. art. 9 nr. 1. Dette er begrunnet i hensynet om at den svakere part i størst mulig utstrekning skal ha mulighet til å møte for domstolene ved eget bosted. Dersom sikrede finner det hensiktsmessig å anlegge sak ved domstolene i en annen stat, gir art. 9 en oppregning av hvilke muligheter sikrede har. Det vises til redegjørelsen ovenfor i punkt 4.3.

Forsikringsgiveren kan også saksøkes ved ”skadestedet”, jf. art. 10. Den naturlige språklige forståelsen av ”skadestedet” kan tilsi at både det stedet der handlingen som resulterte i skaden er foretatt og det sted der skaden inntreffer omfattes. «Skadestedet» må forstås på samme måte som i art. 5 nr. 3.¹⁹⁷ I Zuid-Chemie saken¹⁹⁸ uttalte EU-domstolen at:

«[d]et sted, hvor den skadegørende handling er foretaget, ... ikke [skal] forveksles med det sted, hvor den omstændighed indtraf, som medførte, at selve produktet blev skadet, idet dette sted nemlig er stedet for den begivenhed, der forårsagede skaden. Stedet for «skadens indtræden» ... er derimod det sted, hvor den skadevoldende handling har haft skadelige virkninger, dvs. det sted, hvor den skade, der skyldes det mangelfulde produkt, konkret opstod.»¹⁹⁹

I saken hadde et foretak (Zuid Chemie) kjøpt et produkt fra et foretak som selv ikke produserte produktet, men fikk det fremstilt ved en medkontrahents fabrikk i Belgia. Produktet skulle brukes til fremstilling av kunstgjødsel ved Zuid Chemies anlegg i Nederland. Zuid Chemie hentet selv produktet direkte fra fabrikken i Belgia. Det viste seg at produktet var mangelfullt fordi en innsatsvare i dette produktet også hadde vært mangelfull. Dette førte til at kunstgjød-selen fremstilt i Nederland led av mangler. Kunstgjødself produsenten gikk til sak direkte mot produsenten i Belgia. Det ble i saken hevdet at fordi den mangelfulle innsatsvaren hadde blitt levert til fabrikken, var fabrikken i Belgia ikke bare det sted skaden ble voldt, men også det sted skaden oppstod. Dette ble avvist av EU-domstolen som pekte på fabrikken i Nederland som det sted der skaden hadde oppstått.

¹⁹⁷ Rognlien 1993, s. 168 og Pålsson 2008, s. 162

¹⁹⁸ Sak C-189/08 Zuid-Chemie BV mot Philippo's Mineralenfabriek NV/SA

¹⁹⁹ Sak C-189/08 avsnitt 27

Det er bare de umiddelbare skadevirkninger som er relevante. Det skal ikke tas hensyn til følgeskader, indirekte skader eller konsekvenstap som oppstår for skadelidte selv eller for tredjemann.²⁰⁰

4.5.3 Forsikringsselskapets søksmål mot sikrede

I de tilfeller der forsikringsgiveren reiser sak mot sikrede gjelder de ufravikelige reglene om verneting i art. 12. Sak kan da bare reises ved domstolene i den konvensjonstat hvor saksøkte har sitt bosted på det tidspunkt det blir reist søksmål.

4.5.4 Skadelidtes direktekrav mot forsikringsselskapet

Skadelidtes direktekrav mot forsikringsselskapet reguleres i art. 11 nr. 2. Bestemmelsens lyder slik:

«Artiklene 8, 9 og 10 gjelder for søksmål som skadelidte reiser direkte mot forsikringsgiveren, når slike direkte søksmål er tillatt.»

Vilkåret for at art. 11 nr. 2 med videre henvisninger kommer til anvendelse, er at slikt søksmål er tillatt etter domstollandets rett.²⁰¹ Spørsmålet blir derfor i hvilke tilfeller «slike direkte søksmål er tillatt».²⁰² Ordet «tillatt» forutsetter anvendelse av de internasjonale lovvalgsregler som gjelder der søksmål er anlagt.²⁰³ Dette innebærer at direktekrav må være tillatt etter de nasjonale reglene i det land som lovvalgsreglene utpeker.²⁰⁴

For å fastsette verneting må det derfor først avklares om direktekrav er tillatt etter nasjonal rett i det land som lovvalgsreglene peker ut. Svaret på dette, følger av de nasjonale lovvalgsreglene som gjelder for den domstol saken bringes inn for. Dersom saken anlegges i Norge, vil det dermed være de norske lovvalgsreglene som er avgjørende.

Etter forsikringsavtaleloven (FAL) § 7-6 er slik direktekrav mot forsikringsgiveren tillatt dersom forsikringen «dekker» «sikredes erstatningsansvar». I FAL er «sikrede» «den som etter

²⁰⁰ Sak C-220/88 Dumez France og Tracoba mot Hessische Landesbank (Helaba) m.fl.

²⁰¹ Se FAL. § 7-6, sjøl. § 276, bal. § 4 og forsikringslovvalgsloven.

²⁰² Jf. Art. 11 nr. 2

²⁰³ Pålsson 2008 s. 122 flg.

²⁰⁴ Pålsson 2008 s. 119-120

forsikringsavtalen vil ha krav på erstatning eller forsikringssum. I ansvarsforsikring er sikrede den hvis erstatningsansvar er dekket».²⁰⁵

Det avgjørende for om skadelidte har et slikt direktekrav, er dermed forsikringsavtalen. Skadelidte vil ikke ha krav på mer enn det sikrede er forsikret for gjennom avtalen. Men dersom forsikringsvilkår fastsetter at skadelidtes krav må være fastslått på en bestemt måte, for eksempel ved dom, kan ikke dette gjøres gjeldende mot skadelidte.²⁰⁶ Det samme gjelder vilkår som fastslår at tvisten med selskapet skal avgjøres etter særskilte regler, for eksempel voldgift.²⁰⁷ Skadelidte har med dette et ubetinget lovfestet direktekrav, og kan ikke kreves først å gjøre kravet gjeldende mot skadevolder.²⁰⁸

Dersom ansvarsforsikringen er i tilknytning til en større næringsvirksomhet med videre, kan det imidlertid avtales at skadelidte kun har slikt direktekrav ved sikredes insolvens, jf. FAL § 7-8. Ved blant annet skipsansvarsforsikringer («P&I-forsikring»)²⁰⁹ er det i dag svært vanlig med en såkalt «pay to be paid» klausul. En slik klausul finner man i Gards Forsikringsvilkår for skip regel 87 nr. 1:

«Unless the Association shall in its absolute discretion otherwise determine, it is a condition precedent to a Member's right to recover from the Association in respect of any liability, loss, cost or expense that he shall first have discharged or paid the same».

Denne regelen fastsetter at sikrede må betale skadelidte, før han kan gjøre krav gjeldende mot forsikringsselskapet.²¹⁰ Er sikrede insolvent, er dette umulig. Denne klausulen godtas i norsk rett, men kan ikke anvendes dersom skadevolder er insolvent. Dette innebærer at skadelidte vil ha ett umiddelbart direktekrav mot forsikringsselskapet, ved skadevolders insolvens, jf. FAL § 7-8.²¹¹ Et slikt unntak gjelder ikke i engelsk rett.²¹² Dersom avtalen har en slik klausul

²⁰⁵ Jf. FAL § 1-1 første ledd bokstav c

²⁰⁶ NOU 1987:24 s. 159, jf. Rettsdata, note 189 tilhørende FAL § 7-6

²⁰⁷ NOU 1987: 24 s. 159, jf. Rettsdata, note 189 tilhørende FAL § 7-6

²⁰⁸ Rettsdata, note 189 til FAL § 7-6

²⁰⁹ Dette står for «Protection and Indemnity»

²¹⁰ Bull 2008 s. 548

²¹¹ FAL § 7-6 og § 7-8 avløste FAL 1930 § 95 og § 96, som den i det vesentlige stemmer med. Rt. 1954 s. 1002 gjaldt spørsmål om en «P&I-forsikring» med en «pay to be paid» klausul innebar at skadelidte ikke hadde noe direktekrav mot forsikringsselskapet ved skadevolders konkurs. Høyesterett uttalte i denne forbindelse «Et forsikringsstilfelle foreligger så snart det inntreffer en begivenhet som går inn under en av de risikoer som «Skuld» ifølge sine lover har over tatt En annen sak er at foreningen kan oppstille vilkår for at den ved forsikringsstilfellet utløste erstatningsplikt skal ansees fiksert med hensyn til beløp og deretter forfallen til utbetaling. Ved oppstillingen av disse vilkår er foreningen bundet av de preseptoriske regler i forsikringsavta-

etter engelsk rett, innebærer dette at skadelidte aldri vil ha noe direktekrav mot forsikringsselskapet.

Leros Strength-saken²¹³ er et eksempel på anvendelsen av Luganokonvensjonen ved direktekrav mot et forsikringsselskap. Saken omhandlet et trepartsforhold mellom en skadevolder, et forsikringsselskap og en skadelidt. Det var inngått en ansvarsforsikringsavtale (”P&I forsikringsavtale”) mellom et engelsk forsikringsselskap og et kypriotisk rederi. Et av rederiets skip forliste og forurenset den norske kysten. Den norske stat tok ut stevning ved Karmsund herredsrett mot rederiet og forsikringsselskapet, og krevde erstatning for det økonomiske tapet i forbindelse med opprydningsarbeidet etter oljesølet. Det kypriotiske rederiet gikk deretter konkurs.

Forsikringsselskapet bestred at saken kunne fremmes for norsk domstol og krevde søksmålet avvist. Herredsretten fremmet imidlertid saken. Gulating lagmannsrett sluttet seg til herredsrettens beslutning. Ved Høyesteretts kjennelse inntatt i Rt. 2002 s. 180 ble lagmannsrettens kjennelse opphevet og saken ble vist til fortsatt behandling i lagmannsretten. Høyesteretts premisser tilsa at norske domstoler hadde domsmyndighet i saken. Saken ble forlikt, og forliket innebar at forsikringsselskapet betalte kravets hovedstol.

For å avgjøre om en domstol har verneting etter art. 11 nr. 2, må det først avgjøres hvilke lovvalgsregler som kommer til anvendelse på forholdet. Høyesterett uttalte i denne forbindelse at:

«Når artikkel 10 andre ledd stiller vilkår om at direkte søksmål skal være tillatt, har meningen vært at dette temaet skal vurderes etter lex causae, den valgte lov med hensyn til det materielle rettsforholdet, jf. Jenardrapporten, gjengitt i dansk oversettelse i De Europæiske Fællesskabers Tidende, 5.3.79, Nr. C 59/32. Dette innebærer at bestemmelsen forutsetter at det skal foretas et lovvalg før det kan tas stilling til om det foreligger verneting. Vernetingsbestemmelsen må her ses i sammenheng med den materielle rett som følger av lex causae, og skadelidtes muligheter til å få kravet mot forsikringsselskapet realitetsbehandlet og pådømt.»

leloven, deriblant § 95 tredje ledd. Vilklårene kan derfor ikke gjøre tredjemanns rett illusorisk. (...) Etter min oppfatning er det i strid med det første og uten hjemmel i det annet av disse hensyn, om «Skuld» i forsikringsvilkårene inntar en bestemmelse som håndhevet etter sin ordlyd vil frita foreningen for utbetaling av erstatning for et inntruffet forsikringstilfelle dersom den sikrede er insolvent.»

²¹² Jf. Third parties (Rights Against Insurers) Act 1930

²¹³ Rt. 2002 s. 180

I denne saken var det avgjørende for utfallet, hvorvidt det var norsk eller engelsk materiell rett som kom til anvendelse. Dersom norsk lovvalgsregler tilsier at norsk rett har anvendelse, følger det av FAL at skadelidte kan anlegge et direkte søksmål mot forsikringsselskapet. Fører derimot norske lovvalgsregler til at engelsk rett får anvendelse, vil verneting etter art. 11 nr. 2 være avskåret.

I denne oppgaven skal det, som nevnt innledningsvis, kun ses på verneting i forsikringssaker. Spørsmål om lovvalg faller dermed utenfor denne oppgavens tema i den grad det ikke er nødvendig for å ta stilling til verneting.²¹⁴

Som tidligere nevnt er bestemmelsen i FAL § 7-6, jf. § 7-7 som utgangspunkt ufravikelig. Loven åpner imidlertid for to unntak.

For det *første* kan to næringsdrivende i et kontraktsforhold avtale at partene fraskriver seg direktekravsretten, jf. FAL § 7-6 sjette ledd første punktum.²¹⁵ Dette gjelder i praksis bare erstatningskrav som måtte oppstå i kontraktsforholdet.²¹⁶ Hensynet bak bestemmelsen er trolig å gi næringsdrivende mulighet til å sikre seg sterkere styring med prosessen, i tilfelle det skulle oppstå et mulig erstatningsansvar mellom dem.²¹⁷

Spørsmålet blir hva det vil si å «frafalle sin rett», jf. FAL § 7-6 sjette ledd første punktum. Forarbeidene²¹⁸ forutsetter at en slik avtale må fremgå uttrykkelig av avtalen. De åpner likevel for at «*det under bestemte omstendigheter kan være naturlig å oppfatte reguleringen av ansvarsspørsmål i kontrakten mer generelt som en oppgivelse av retten til direkte krav*».²¹⁹ Som et eksempel viser forarbeidene til avtale om at ansvar skal avgjøres ved voldgift. Avtale om å frafalle retten til direktekrav er imidlertid uten rettsvirkninger dersom den sikrede er insolvent, jf. FAL § 7-6 sjette ledd siste punktum.

Det *andre* unntaket fremgår av FAL § 7-8. Unntaket omfatter forsikring som nevnt i § 1-3 annet ledd som dekkes av erstatningsansvar. FAL § 1-3 annet ledd gir en generell adgang til å fravike lovens bestemmelser i skadeforsikring. Grunnvilkåret for å benytte seg av unntaket, er for det første at det dreier seg om «*forsikring i tilknytning til næringsvirksomhet*».

²¹⁴ Reglene om lovvalg reguleres i L27.11.1992 nr. 111 Lov om lovvalg i forsikring. Loven er behandlet av Henrik Bull 1993, "Lovvalg og verneting innen bank og forsikring". Se også Christopher Borch 1996, "Livsforsikring, lovvalg og internasjonalt preseptoriske regler".

²¹⁵ Se Bull 2008 s. 558

²¹⁶ Rettsdata, note 196 til FAL § 7-6.

²¹⁷ Bull 2008 s. 558

²¹⁸ NOU 1987:24

²¹⁹ NOU 1987:24 s. 161

For det annet må avviket være avtalt. Dette innebærer at avviket enten må fremgå av forsikringsavtalen eller av forsikringsvilkårene.²²⁰ Utover dette må et av alternativene i litra a til e være oppfylt.

Dersom partene har inngått en avtale i tråd med bestemmelsene i FAL § 1-3 annet ledd og forsikringen dekker sikredes erstatningsansvar, kan det avtales at reglene i FAL § 7-6 ikke skal gjelde. Dette må avtales uttrykkelig, da det ikke er noe automatikk i at § 7-8 skal komme til anvendelse.²²¹

Etter § 7-8 har ikke lenger skadelidte noen ubetinget rett til direktekrav. Bestemmelsen sikrer imidlertid at sikrede ikke får utbetalt erstatning fra forsikringsselskapet før skadelidte har fått dekket sitt krav. Bestemmelsen oppfordrer på den måte sikrede til å betale skadelidte og ikke andre kreditorer, da dette er eneste måten sikrede kan få utbetalt forsikringen på. Også ved utlegg med videre fra andre kreditorer er skadelidte sikret. Dersom sikrede blir insolvent vil likevel skadelidte ha et direktekrav, jf. FAL § 7-8 annet ledd.

Skadelidtes rett til å anlegge søksmål direkte mot forsikringsgiveren gjelder selv om et slikt søksmål i nasjonal rett karakteriseres som et søksmål om erstatning utenfor kontrakt. I FBTO-saken²²² uttalte EU-domstolen i den forbindelse i avsnitt 30 at:

«Hvad endelig angår følgerne af kvalifikationen af sager, der anlægges af skadelidte direkte mod forsikringsgiveren, (...) bemærkes, at anvendelsen af kompetencereglen i artikel 9, stk. 1, litra b), i forordning nr. 44/2001 på et sådant sagsanlæg ikke udelukkes af, at det i national ret er kvalificeret som sagsanlæg om ansvar uden for kontrakt, der vedrører rettigheder, som ikke er omfattet af retsforhold af kontraktmæssig karakter. Kvalifikationen af dette sagsanlæg i national ret har således ingen betydning for anvendelsen af bestemmelserne i forordningen, eftersom disse kompetenceregler er indeholdt i en afdeling, dvs. afdeling 3 i forordningens kapitel II, som vedrører forsikringssager generelt, og som er adskilt fra sagerne vedrørende specielle værnetingsregler i sager om ansvar i og uden for kontrakt, dvs. samme kapitels afdeling 2. Den eneste betingelse, som anvendelsen af denne kompetenceregel er underlagt i henhold til artikel 11, stk. 2, i forordning nr. 44/2001, er, at der skal være hjemmel for det direkte sagsanlæg i national ret.»

²²⁰ Bull 2008 s. 41

²²¹ Bull 2008 s. 41

²²² Sak C-463/06 FBTO Schadeverzekering NV mot Jack Odenbreit

Vilkåret om at slike direkte søksmål må være tillatt i domstollandets rett gjelder også dets interlegale lovvalgsregler.²²³

Dersom slikt direktekrav er tillatt, gjelder bestemmelsene i art. 8, 9 og 10 tilsvarende, jf. art. 11 nr 2. Dette innebærer at skadelidte i stor grad blir likestilt med forsikringstaker, den forsikrede og en begunstiget hva gjelder adgangen til å velge ulike verneting for søksmålet mot forsikringsgiveren.

Art. 9 gir skadelidte valgmulighet mellom ulike verneting. Blant annet kan skadelidte alltid anlegge sak mot forsikringsselskapet ved domstolene der skadelidte har bosted, jf. art. 9 bokstav b.²²⁴ Skadelidte kan videre anlegge sak mot forsikringsselskapet selv om selskapet ikke har bosted i en medlemsstat, så lenge den medlemsstat saken anlegges for har domstolsmyndighet etter statens nasjonale rett, jf. art 8, jf. art. 4 nr. 1.

Ved ansvarsforsikring kan skadelidte dessuten saksøke forsikringsselskapet ved domstolene for ”skadestedet”, jf. art. 10. Det vises til punkt 4.5.2 hva gjelder forståelsen av begrepet ”skadestedet”. I Leros Strenght-saken var det denne bestemmelsen som var hjemmel for norsk verneting.

Skadelidte kan også innstevne forsikringstakeren eller den forsikrede i samme sak, dersom de nasjonale rettsreglene, som regulerer slikt direkte søksmål, tillater det.²²⁵ Etter tvisteloven er det tillatt med subjektiv kumulasjon, så lenge visse vilkår er oppfylt.²²⁶ Dersom skadelidte har et direkte krav mot forsikringsgiveren, betyr det at skadelidte kan velge om han vil fremme sitt krav mot sikrede eller forsikringsgiveren. I sted for å fremme krav mot en av dem, vil det da være hensiktsmessig å fremme krav mot begge i samme sak. Dersom skadelidte ikke foretar en subjektiv kumulasjon kan han også risikere at kravet foreldes mot sikrede dersom saken mot forsikringsgiveren ikke fører frem. Hensynet bak reglene er å verne skadelidte mot den risiko det kan medføre bare å ta ut sak mot kun en av partene. Dette forenkler også rettsprosessen for skadelidte. Dersom forsikringsselskapet blir saksøkt, kan de kreve at skadelidte også saksøker sikrede i samme sak, jf. FAL § 7-6 tredje ledd. Bestemmelsen er ment å sikre forsikringsselskapet at sikrede medvirker under saken.²²⁷

²²³ Rognlien 1993, s. 169

²²⁴ Sak C-463/06

²²⁵ Jf. art. 11 nr. 3

²²⁶ Jf. tvl. §15-2

²²⁷ Rettsdata, note 192 til FAL § 7-6.

I de tilfeller hvor skadelidte anlegger sak mot skadevolder etter art. 5 nr. 3, vil skadelidte kunne trekke inn forsikringsselskapet i saken ”dersom de rettsregler som gjelder for vedkommende domstol tillater det”, jf. art. 11 nr. 1. Dette innebærer at det avgjørende er om norske internrettslige regler tillater det.

Spørsmålet er regulert i blant annet FAL § 7-6 tredje ledd, sjøloven § 200, bilansvarslova § 4, forsikringslovvalgsloven og tvisteloven § 15-2. Dersom direktekrav er ”tillatt” etter art. 11 nr. 1, vil verneting være ” *der skaden ble voldt eller oppsto, eller der dette kan komme til å skje*”. Det vises til redegjørelsen ovenfor i punkt 4.5.2 angående Zuid Chemie-saken,²²⁸ hvor det fremgår at ”*skadestedet*” og ”*der skaden ble voldt eller oppsto*” skal forstås på samme måte.

4.6 Forsikringsgivers søksmål i artikkel 12

I de tilfeller der forsikringsgiveren reiser sak mot en forsikringstaker, den sikrede eller den begunstigede, gjelder de ufravikelige reglene om verneting i art. 12. Sak kan bare reises ved saksøktes verneting i den konvensjonstat hvor saksøkte har sitt bosted på det tidspunkt det blir reist søksmål. Dersom flere skal saksøkes, må forsikringsgiveren anlegge separate saker ved hver enkeltes bosted. Bestemmelsen i art. 6 nr. 1 om felles søksmål for flere saksøkte gjelder ikke i forsikringstvister.²²⁹

Bestemmelsen må leses i sammenheng med unntaket i art. 11 nr. 3. Der forutsettes det at skadelidte kan fremme direktekrav mot forsikringsgiveren etter reglene i art. 11 nr. 2. Om Prosessreglene i domstollandets stat tillater at forsikringstakeren eller den forsikrede innstevnes i samme sak, har domstolen domskompetanse også i forhold til dem. Forsikringstakeren eller den forsikrede pålegges i tilfelle å føre sin sak som saksøkt ved en domstol i en annen medlemsstat enn egen bostedsstat.²³⁰

4.7 Vernetingsavtaler i forsikringssaker

I utgangspunktet er det forbudt mot vernetingsavtaler i forsikringssaker. Bakgrunnen er å forhindre at forsikringsgiver i kraft av sin forhandlingsposisjon får mulighet til å avtale seg bort fra konvensjonens bestemmelser.²³¹ Når hensynet til den svakere part ikke gjør seg like sterkt

²²⁸ Sak C-189/08

²²⁹ Pålsson 2008 s. 165 punkt 3.2.3.

²³⁰ Pålsson 2008 s. 165 punkt 3.2.3

²³¹ Pålsson 2008 s. 166

gjeldene åpner konvensjonen imidlertid for at vernetingsavtale, jf. art. 13, jf. art. 14. Dette kan enten gjøres ved avtale om å fravike eller begrense norsk domsmyndighet («derogasjonsavtale»), eller ved avtale om at norske domstoler skal kunne pådømme saker som de ellers ikke kunne ha pådømt («prorogasjonsavtale»).

For det første kan partene avtale vernetingsavtale etter at tvist har oppstått, jf. art. 13 nr. 1. I denne situasjonen vil partene ha et overblikk over forholdet, og et særlig beskyttelsesbehov for forsikringsgiverens motpart er ikke ansett som nødvendig.

For det andre kan partene inngå vernetingsavtale om fremtidige tvister så lenge den er til fordel for forsikringstageren, den sikrede eller en begunstiget. Dette innebærer at vernetingsavtalen må gi en utvidet rett til å anlegge sak for andre domstoler enn kun de konvensjonen angir, jf. art. 13 nr. 2.

For det tredje kan det inngås en vernetingsavtale om en fremtidig tvist dersom forsikringstakeren og forsikringsgiveren har bosted i samme konvensjonsstat på avtaletidspunktet. En slik avtale kan likevel ikke stride mot rettsreglene i denne stat, jf. art. 13 nr. 3. Videre kan det inngås vernetingsavtale med en forsikringstager som ikke har bosted i en konvensjonsstat. Dette forutsatt at forsikringen ikke er obligatorisk og heller ikke gjelder fast eiendom i en konvensjonsstat, jf. art. 13 nr. 4.

Vernetingsreglene kan også fravikes ved vernetingsavtale for risikoer som nevnt i art. 14, jf. art. 13 nr. 5. Forsikringsavtaler som dekker slike risikoer inngås normalt bare mellom profesjonelle parter. I slike forhold er det ikke antatt å være behov for den beskyttelse som de pre-septoriske reglene skal gi.

Art. 14 nr. 1 til nr. 4 viser til nærmere angitte risikoer som gjelder sjø- og luftfartsforhold. Punkt nr. 5 i bestemmelsen viser til forsikringsavtaler som gjelder "alle store risikoer". Om forståelsen av dette begrepet ble det redegjort slik i høringsnotatet:

"Bestemmelsen har en parallell i Brussel I artikkel 14 nr. 5, likevel slik at henvisningene til EU-regelverk er tatt ut her. Ellers ville en avtalepart – EU – ensidig kunne endre konvensjonen på dette punktet, noe som naturlig nok er uakseptabelt for Luganostatene. Det er likevel en forutsetning at det skal tas hensyn til den forståelsen av 'store risikoer' som legges til grunn ved tolkningen av Brussel I artikkel 14 nr. 5, også

²³² Skoghøy 2014 s. 77 punkt 1.8.3

²³³ Pålsson 2008 s. 166

²³⁴ Ot.prp 89 (2008-2009) s. 18

ved tolkningen av artikkel 14 nr. 5 i Luganokonvensjonen 2007, jf. prinsippet om ensartet tolkning av bestemmelsene i Brussel I og Luganokonvensjonen 2007, som er nedfelt i protokoll 2 artikkel 1."²³⁵

Utgangspunktet er klart: Dersom forsikringsgiveren og forsikringstakeren har inngått en gyldig vernetingsavtale, vil verneting være ved domstol som nevnt i avtalen. Spørsmålet blir om forsikringsgiveren kan påberope seg avtalen mot en forsikret eller begunstiget, som ikke selv har skrevet under på avtalen.

I Société financière et industrielle du Peloux-saken²³⁶ var spørsmålet:

*"om en værnetingsklausul vedtaget i overensstemmelse med Bruxelles-konventionens artikel 12, nr. 3, i en forsikringsaftale indgået mellem en forsikringstager og en forsikringsgiver kan gøres gældende over for en begunstiget i medfør af denne aftale, som ikke udtrykkeligt har underskrevet nævnte klausul, og som har bopæl i en anden kontraherende stat end forsikringstageren og forsikringsgiveren".*²³⁷

Da ordlyden i bestemmelsen ikke gav noe klart svar på virkningen for den sikrede eller den begunstigede, måtte domstolen tolke bestemmelsen i lys av konvensjonsens formål og innhold. Domstolen uttalte at det ville ha:

"alvorlige konsekvenser for en begunstiget i henhold til aftalen, der ikke har underskrevet aftalen, og som har bopæl i en anden kontraherende stat, hvis en sådan klausul kunne gøres gældende over for ham. For det første ville en sådan mulighed berøve denne sikrede muligheden for at anlægge sag ved retten på det sted, hvor skadetilføjjelsen er foregået, såvel som muligheden for at anlægge sag ved retten på det sted, hvor han har sin bopæl, og derved tvinge den sikrede til at gøre sine krav mod forsikringsgiveren gældende ved retten på det sted, hvor forsikringsgiveren har hjemsted. For det andet ville det gøre det muligt for denne forsikringsgiver, inden for rammerne af en sag anlagt mod den begunstigede i henhold til forsikringsaftalen, at anlægge sag ved retten på det sted, hvor forsikringsgiveren selv har hjemsted. En sådan fortolkning ville føre til en anerkendelse af en værnetingsaftale til fordel for forsikringsgiveren og til tilsidesættelse af formålet om beskyttelse af den økonomisk svageste part, i den foreliggende sag den begunstigede i henhold til forsikringsaftalen,

²³⁵ Ot.prp 89 (2008-2009) s. 18

²³⁶ Sak C-112/03 Société financière et industrielle du Peloux mot Axa Belgium m.fl.

²³⁷ Sak C-112/03 avsnitt 21.

som bør kunne anlægge sag og forsvare sig ved retten på det sted, hvor han har sin egen bopæl.”²³⁸

Domstolen fant med det at vernetingsavtalen ikke kunne påberopes mot en begunstiget som selv ikke hadde underskrevet klausulen.

Motsatt var tilfellet i Gerling-saken²³⁹. Spørsmålet var om en tredjemann som var omfattet av forsikringen kunne påberope seg vernetingsavtalen, uten at han selv hadde skrevet under på avtalen. Domstolen uttalte at:

”Endvidere kan parterne ifølge konventionens artikel 12 fravige bestemmelserne i afdeling 3 ved aftale :... 2. saafremt aftalen giver forsikringstageren, den sikrede eller den begunstigede ret til at anlægge sag ved andre retter end den, der er nævnt i denne afdeling«. Heraf følger klart, at der ifølge konventionen udtrykkelig bestaar en adgang til at aftale værnetinget, ikke blot i den i aftalen deltagende forsikringstagers interesse, men ogsaa i den forsikredes og den begunstigedes _ naar disse ikke deltager i aftalen _ som i det foreliggende tilfaelde ikke er identiske, og som kan være ukendte ved indgaaelsen af en forsikringsaftale .”²⁴⁰

Domstolen kom med dette til at tredjemann kunne påberope seg vernetingsavtalen overfor forsikringsgiveren, selv om han ikke hadde skrevet under på klausulen.

Hvorfor domstolen kom til at vernetingsavtalen kunne påberopes av en som ikke var del av avtalen i det ene tilfellet og i det andre tilfellet motsatt, ble tatt opp i Société financière et industrielle du Peloux-saken i avsnitt 42:

«Endvidere kan dommen i sagen Gerling m.fl. (...) ikke påberåbes til støtte for, at en værnetingsklausul kan gøres gældende, fordi dommen for det første vedrørte en værnetingsklausul i medfør af Bruxelles-konventionens artikel 12, nr. 2, som udtrykkeligt giver parterne i aftalen ret til at indgå en aftale om kompetence, der ikke er eksklusiv, men fakultativ, og som udelukkende er til fordel for forsikringstageren, den sikrede eller den begunstigede, og for det andet fordi Domstolen i nævnte dom kun tog stilling til spørgsmålet, om en sådan klausul kan gøres gældende af en tredjemand,

²³⁸ Sak C-112/03 avsnitt 39 og 40

²³⁹ Sak 201/82 Gerling Konzern Speziale Kreditversicherungs-AG m.fl. mot Amministrazione del Tesoro dello Stato

²⁴⁰ Sak 201/82 avsnitt 18

dvs. den begunstigede i henhold til aftalen, mod forsikringsgiveren, og ikke om den kan gøres gældende af forsikringsgiveren over for tredjemand.”

Det skilles med dette mellom de tilfeller hvor det er forsikringsgiveren som påberoper seg vernetingsavtalen overfor en tredjemann og hvor det er en tredjemann som påberoper seg avtalen overfor forsikringsgiveren. Dette er begrunnet ut fra hensynet om å gi den presumtivt svakere part et vern mot forsikringsselskapet. Utgangspunktet blir dermed at vernetingsavtalen bare gjelder mellom forsikringstaker og forsikringsgiver, men at tredjemann kan påberope seg avtalen ved søksmål mot forsikringsgiveren.

5 Luganokonvensjonens forhold til andre konvensjoner

Kapittel VII i Luganokonvensjonen regulerer forholdet mellom konvensjonen og andre internasjonale traktater om rettens kompetanse, samt anerkjennelse og fullbyrdelse av dommer.²⁴¹ Utgangspunktet er at Luganokonvensjonen går foran alle andre konvensjoner som dekker de samme saker som Luganokonvensjon, jf. art. 65. Bestemmelsen må ses i sammenheng med reglene i art. 67 om at konvensjoner som «regulerer domsmyndighet eller anerkjennelse eller fullbyrdelse av dommer på særskilt avgrensede saksfelter» skal gå foran Luganokonvensjonen. Art. 65 må på den måte forstås slik at den gjelder konvensjoner som, i likhet med Luganokonvensjonen, har til formål å gi en generell regulering av domsmyndighet, anerkjennelse eller fullbyrdelse av dommer på sivilrettens område.²⁴²

I Jenard-rapporten ble det i denne forbindelse på s. 60 uttalt:

«i det omfang disse konventioner indeholder direkte eller eksklusive kompetenceregler, er det kun disse regler, der skal iagttages af dommeren i domsstaten; i det omfang konventionerne indeholder bestemmelser om betingelserne for enerkendelse og fuldbyrdelse af afgørelser, der er truffet inden for de særlige retsområder, der er omhandlet i konventionerne, er det kun disse betingelser, der skal være opfyldt; endelig finder den fuldbyrdesprocedure, der indføres ved nærværende konvention, ikke anvendelse på disse afgørelser.”

²⁴¹ Jf. Jenard-rapporten s. 58

²⁴² Rettsdata, note 180 til art. 65

Dersom en konvensjon gjelder samme saker som Luganokonvensjonen, vil den likevel få anvendelse dersom den faller utenfor Luganokonvensjonens saklige virkeområde, jf. art. 66 nr. 1, jf. art. 1.²⁴³

Luganokonvensjonen skal heller ikke innvirke på konvensjoner som Luganostatene har tiltrådt eller kommer til å tiltrå og som på særskilt ”avgrensede saksfelter” regulerer domstolsmyndighet, anerkjennelse eller fullbyrdelse av dommer, jf. art. 67 nr. 1.²⁴⁴ I TNT Express-saken,²⁴⁵ uttalte EU-domstolen at denne innebærer at reglene i en spesialkonvensjon utelukker anvendelsen av forordningen, men bare i den grad det ikke medfører en tilsidesettelse av de prinsipper som ligger til grunn for samarbeidet i EU. Domstolen fremhevet i avsnitt 49 og 50 at:

”Selv om det fremgår af ovenstående betragtninger, at det i artikel 71 i forordning nr. 44/2001 bestemmes, at på områder, der er reguleret af specialkonventioner, anvendes disse, kan denne anvendelse dog ikke medføre en tilsidesættelse af principperne, der ligger bag det retlige samarbejde på det civil- og handelsretlige område inden for Unionen, såsom principperne, der er angivet i 6., 11., 12. og 15.-17. betragtning til forordning nr. 44/2001, om fri bevægelighed for retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område, forudsigelighed med hensyn til, hvilke retter der har kompetence, og dermed retssikkerhed for borgerne, god retspleje, størst mulig mindselse af risikoen for parallelle retssager og gensidig tillid til retsplejen inden for Unionen.

Det er nødvendigt at respektere alle disse principper af hensyn til det indre markeds funktion, som er formålet med forordning nr. 44/2001, jf. forordningens første betragtning.”

EU-domstolen understreket at synspunktene i dommen gjaldt anvendelsen av slike spesialkonvensjoner konvensjonsstatene imellom, og uttalte seg altså ikke om anvendelsen av spesialkonvensjoner mellom en konvensjonsstat og en tredjestat som er med i spesialkonvensjonen.²⁴⁶

²⁴³ Rettsdata, note 181 til art. 66

²⁴⁴ Pålsson 2008 s. 80 punkt 10

²⁴⁵ Sak C-533/08 TNT Express Nederland BV mot AXA Versicherung AG

²⁴⁶ Sak C-533/08 avsnitt 52

I utgangspunktet kan en konvensjonsstat fritt velge å inngå en konvensjon med et tredjeland, så langt de påser at en slik avtale ikke vil være i strid med Luganokonvensjonen.²⁴⁷ Et unntak fra dette utgangspunktet finner vi i art. 68. Bestemmelsen regulerer de tilfellene hvor en medlemsstat inngår en avtale med et tredjeland om å ikke anerkjenne dommer avsagt i en annen medlemsstat mot en saksøkt som har bosted eller fast opphold i dette tredjeland.²⁴⁸ Bestemmelsen retter seg mot de tilfeller hvor dom har blitt avsagt i medhold av art. 4. Etter art. 4 tillegges det hver enkelt medlemsstat å avgjøre om det foreligger vernetting etter nasjonal rett. Art. 4 hindrer dermed ikke at en stat gir avkall på en slik kompetanse overfor et tredjeland.²⁴⁹ For Norge sin del retter bestemmelsen seg blant annet mot de tilfeller hvor vernetting avgjøres etter tvl. § 4-3.

Formålet med art. 68 er utelukkende å avsvække virkningen av dommer, som er avsagt på grunnlag av slike ”eksorbitante” vernettingsregler.²⁵⁰ Bakgrunnen for bestemmelsen var at art. 4 kunne innebære en viss diskriminering av tredjelandssubjektet som saksøkt og man anså det for rimelig at medlemstatene selv kunne velge om de ville inngå avtale som kunne verne om saksøkte i disse situasjoner.²⁵¹

²⁴⁷ Pålsson 2008 s. 79 til 80

²⁴⁸ Jf. Jenard-rapporten s. 61

²⁴⁹ Jf. Jenard-rapporten s. 61

²⁵⁰ Jf. Jenard-rapporten s. 61

²⁵¹ Pålsson 2008 s. 79

6 Litteraturliste

6.1 Lover

L13.08.1915 nr. 6 Lov om rettergangsmåten for tvistemål (tvistemålsloven), opphevet, tvml.

L03.02.1961 Lov om ansvar for skade som motorvogner gjer (bilansvarslova), bal.

L08.04.1981 nr. 7 Lov om barn og foreldre (barnelova), bl.

L23.12.1988 nr. 104 Lov om produktansvar (produktansvarslova)

L16.06.1989 nr. 69 Lov om forsikringsavtaler (forsikringsavtaleloven), FAL.

L27.11.1992 nr. 111 Lov om lovvalg i forsikring, intprfal.

L24.06.1994 nr. 39 Lov om sjøfarten (sjøloven), sjøl.

L10.06.2005 nr. 44 Lov om forsikringsselskaper, pensjonsforetak og deres virksomhet mv. (forsikringsvirksomhetsloven) forsvl.

L10.06.2005 nr. 41 Lov om forsikringsformidling.

L17.06.2005 nr. 90 Lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven), tvl.

6.2 Utenlandsk rett

Third parties (Rights Against Insurers) Act 1930

6.3 Forarbeider

NOU 1987: 24 Lov om avtaler om skadeforsikring

NOU 2001: 32 Rett på sak Lov om tvisteløsning (tvisteloven)

Ot.prp. nr. 89 (2008-2009) Om lov om endringer i tvisteloven m.m. og om samtykke til ratifikasjon av Luganokonvensjonen 2007 om domsmyndighet og om anerkjennelse og fullbyrdelse av dommer i sivile og kommersielle saker.

6.4 Konvensjoner

Brusselkonvensjonen,	Brussels Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters of 27 September 1968, Official Journal 1990 C 189:2
Romakonvensjonen,	The Rome Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations, Official Journal No L 266/1 of 9. October 1980
Luganokonvensjonen,	Lugano Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters of 16 September 1988, OJ L 319, 25.11.1988
Brussel I-forordningen,	Council Regulation (EC) No 44/2001 of 22. December 2000 on Jurisdiction and Enforcement of Judgements in Civil and Commercial Matters
Luganokonvensjonen 2007,	Konvensjon om domsmyndighet og om anerkjennelse og fullbyrdelse av dommer i sivile og kommersielle saker, vedtatt i Lugano 30. oktober 2007

6.5 Konvensjonsrapporter

Brusselkonvensjonen

“Jenard-rapporten”	Report on the Convention of 27 September 1968 on jurisdiction and the enforcement of
--------------------	--

	judgments in civil and commercial matters, OJ C 59, 5.3.1979
”Schlosser-rapporten”	Report on the Convention of 9 October 1978 on the accession of Denmark, Ireland and the United Kingdom, OJ C 59, 5.3.1979
”Evrigenis-Kerameus rapporten”	Report on the Convention of 25 October 1982 on the accession of Greece, OJ C 298, 24.11.1986
”Almeida CruzDesantes Real-Jenard rappor- ten”	Report on the Convention of 26 May 1989 on the accession of Portugal and Spain, OJ C 189, 28.7.1990

Luganokonvensjonen

”Jenard-Möller rapporten”	Report on the Lugano Convention of 16 September 1988, OJ C 189, 28.7.1990
”Pocar-rapporten”	Convention on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters signed in Lugano on 30 October 2007, Explanatory report, JLS/2008/1174-EN

6.6 Rettspraksis

Rt. 1954 s. 1002

Rt. 1991 s. 905

Rt. 1997 s. 1286

Rt. 2002 s. 180, ”Leros Strenght-saken”

Rt. 2004 s. 981

Rt. 2006 s. 555

LB 2007 s. 8743

Rt. 2010 s. 1197, ”Baasland-saken”

Rt. 2011 s. 1034

Rt. 2012 s. 1951

RG 2013 s.1160

Rt. 2015 s. 1943-A

6.7 EU-dommer

”Réunion européenne-saken”

C-51/97 Réunion européenne SA m.fl. mod
Spliethoff's Bevrachtungskantoor BV,

”Watum-bukten saken”

814/79 Den Nederlandske Stat mot Reinhold
Rüffer 1980

”Owusu-saken”

C-281/02 Andrew Owusu mot N. B. Jackson

”Group-Josi saken”

C-412/98 Group-Josi Reinsurance Company
SA mot Universal General Insurance
Company (UGIC)

”Color Drack-saken”

C-386/05 Color Drack GmbH mot Lexx
International Vertriebs GmbH

”Handte-saken”

C-26/91 Jakob Handte & Co. GmbH mot
Traitements mécano-chimiques des surfaces
(TMCS) SA

	241/83 Erich Rösler mot Horst Rottwinkel
”Gubish-saken”	144/86 Gubisch Maschinenfabrik KG mot Giulio Palumbo
”Vienna Insurance Group-saken”	C-111/09 Česká podnikatelská pojišťovna as, Vienna Insurance Group mot Michal Bilas
”FBTO-saken”	C-463/06 FBTO Schadeverzekeringen NV mot Jack Odenbreit
”Zuid-Chemie saken”	C-189/08 Zuid-Chemie BV mot Philippo's Mineralenfabriek NV/SA
	C-220/88 Dumez France og Tracoba mot Hessische Landesbank (Helaba) m.fl.
”Société financière et industrielle du Peloux-saken”	C-112/03 Société financière et industrielle du Peloux mot Axa Belgium m.fl.
”Gerling-saken”	201/82 Gerling Konzern Speziale Kreditversicherungs-AG m.fl. mot Amministrazione del Tesoro dello Stato
”TNT Express-saken”	C-533/08 TNT Express Nederland BV mot AXA Versicherung AG

6.8 Juridisk litteratur

Lennart Pålsson,	”Bryssel I-förordningen jämte Bryssel- och Luganokonventionerna”, (2008)
Stein Rognlien,	”Luganokonvensjonen: Internasjonal domsmyndighet i sivile saker, kommentarutgave”, (1993)

Anne Robberstad,	”Sivilprosess”, 2. utgave (2013)
Tore Schei, Arnfinn Bårdsen, Dag Bugge Nordén, Christian Reush og Toril M. Øie,	”Tvisteloven, kommentarutgave. Bind I”, 2. utgave (2007)
Jens Edvin A. Skoghøy,	”Tvisteløsning”, 2. utgave (2014)
Hans Jacob Bull,	”Forsikringsrett”, (2008)
Tore Bråthen med bidragsytere,	”Moderne forretningsjus II”, (2011)
Joakim S. T. Øren,	”Internasjonal jurisdiksjon ved elektronisk handel”, (2001)
Henrik Bull,	”Lovvalg og verneting innen bank og forsikring”, (1993)
Christopher Borch,	”Livsforsikring, lovvalg og internasjonalt preseptoriske regler”, (1996)

6.9 Juridiske artikler

Ørjan Salvesen Haukaas,	”Verneting i internasjonale tvister – er tilknytning til Norge nok for å reise søksmål i Norge? ”, Lov og Rett 03/2012
Giuditta Cordero-Moss,	”Internasjonal privatrett på formuerettens område”, 2013
Ivar Alvik,	”Lovvalg og jurisdiksjon for ikke-kontraktuelle erstatningskrav”, Jussens Venner 05-06/2005
Martin Aspaas,	”Diskresjonær domsmyndighet i norsk internasjonal privatrett”, Lov og Rett 09/2014

6.10 Andre kilder

Store Norske Leksikon - <https://snl.no/>

Gyldendal Rettsdata - <https://www.reettsdata.no/> - Gyldendal Rettsdata

Gard regel 87 -

http://www.gard.no/web/publications/document/chapter?p_subdoc_id=1231471&p_document_id=781871